

Primorski dnevnik

Poština plačana v gotovini - Cena 50 lir
Abb. postale I gruppo

TRST, nedelja 3. oktobra 1965

Leto XXI. - Št. 235 (6213)

Kultura manjšine - v čigavo breme?

Kultura je vsakemu narodu njega neodtujljiva komponenta, ki v celotnosti narodne biti ni ni omejena na kako manj pomembno količino temveč se postavlja v prvo vrsto s politično in gospodarsko komponento. Pravezprav ostali dve neobhodno dopolnjuje, medtem ko je od njih deležna pomoči. Kultura in znanost nista panogi, ki bi ustvarjali neposredno sredstva za svoj obstoj in razvoj in sta zato v nekaki večni odvisnosti kljub svoji suvereni stvariteljski zmognosti. Pogosto je bolj na očeh prav tista lastnost »neproduktivnosti«, ko se odloča o vzdrževanju kulture. Toda bolj ali manj ugodne možnosti za kulturno delo so merilo kulture tistih samih, ki o obstoju in razvoju kulture odločajo po materialni plati. Neizbežno pa pomeni vsako uresničevanje in okrnjevanje kulture v daljši — ali pa tudi v razmeroma kratki — perspektivi spoznavanje korenin samega narodnega telesa in posledice se morajo nujno začuti. Modri vladavci bodo torej kulturi vedno pošteno odšteli, kar ji je treba.

Ce narod ne živi v lastni državi, stvari niso bistveno drugačne. Drugačne postanejo šele tedaj, če pri oblasti ni volje za priznanje življenja in razvoja manjšinskega naroda. Utesnjevanje in okrnjevanje kulture je v tem primeru lahko zavestno, z zavestnim namenom počasnega ubijanja naroda. Pomno kulturni manjšinskega naroda je tudi merilo, v kolikšni meri se mu priznava pravica do življenja. Država, v kateri živi manjšina normalno življenje, skrbi za to manjšino, in sicer v taki meri, da jo ohrani; prevzame torej skrb zanjo v celoti. Vse to v skladu s pravnimi in pravičnimi pojmovanjem, da manjšine niso več državam v breme temveč koristno sredstvo za zblizevanje sosednih držav.

Kulturna raven primorskih Slovencev pod staro Avstrijo je bila vedno na spoštljivi višini, ki ni zaostajala za ostalimi predeli Slovenije. Lahko bi v dobršni meri tako ostalo tudi pod Italijo, da ni nastopilo obdobje fašizma z neprikritim ciljem: uničiti primorske Slovence. Danes so drugi časi in razmere so drugačne. Ko to pošteno priznavamo in poudarjamo, menimo, da moramo vendar povedati, da na sredi poti ne moremo biti zadovoljni. Država naj za manjšino skrbi v celoti, torej tudi za njeno kulturo! (Pri besedi država se ne omejujemo na njen ožji pomen temveč mislimo tu na vse oblasti, tudi deželno, pokrajino in občine.)

Leta 1945 so primorski Slovenci hoteli, da v kulturnem življenju spet povežejo potrgane vezi z visoko kulturno tradicijo v času pred fašizmom. To ni bilo lahko in ni šlo brez velikih žrtv samega ljudstva. In to je trajalo vseh dvajset let po vojni — in še trajata. Toda z normalizacijo razmer, ko pravimo, da je manjšini zajamčen njen obstoj in razvoj, se mora tu vendar kaj spremeniti. To sicer ne pomeni, da bi bili pripadniki manjšine oproščeni tistega obzela, ki so ga dolžni lastni kulturi, pač pa pomeni, da bi se moralo začeti zelo resno razmišljati, kako bi manjšinsko kulturo podprli in ji pomagali.

Slovske kulturne ustanove so vse doslej opravile mnogo dela, ki bi ga bila morala opraviti država, če iskreno misli na enakopravno ravnanje s Slovenci. Pri tem ne more veljati izgovor, da Slovenci preveč zahtevamo. Nič preveč temveč samo tisto, kar pravzaprav že imamo, pa je ves čas ogroženo, da se podra. Slovenci bi se lahko čutili silno prikrajšani, če ne bi več imeli svojih prosvetnih organizacij in ustanov. In ker kultura — kot smo že dejali — ne »nese«, je vendar preveliko breme, če si naj vse te organizacije same vzdržujejo. Nikjer kulturno delo ne uspe-

va brez državne pomoči; kako naj potem slovska manjšina v Italiji skrbi sama za svojo kulturo. Ustanova, ki ji je državna pomoč najbolj potrebna — tudi v najbolj izdatni meri — je gotovo Slovensko gledališče v Trstu. To gledališče — obnovljeno pred dvajsetimi leti — je v prvih dveh desetletjih opravilo velikansko delo pri širjenju gledališke kulture med Slovenci pod Italijo. Pri tem ni uživalo nikake javne pomoči, čeprav je opravljalo delo, za katero bi mu morale biti oblasti hvaležne, ker jih je rešilo določene dolžnosti. In oblasti so vedele za to gledališče, saj se je večkrat pri njih javilo s prošnjami, a dobivalo je samo negativne odgovore, če je sploh kak odgovor dobilo. Nekoliko pa se vendar sedaj tudi tu spreminja na bolje.

Slovskeemu gledališču v Trstu se sedaj vsaj priznava pravica, da prosí za pomoč in na osnovi te priznane pravice je v pretekli sezoni prvič v zgodovini tega gledališča prišlo iz ministrstva za prireditve in turizem sporočilo, da bo prejelo neki znesek. (Številka je zelo skromna, toda če bi vsaj pomenila dober začetek...) Toda dobra volja političnih ljudi je takoj naletela na nikakor ne neznatne ovire birokratskega značaja. In po tem, kar smo imeli priložnosti seznaniti se z ustrojem, lahko trdimo, da o vira ni samo suha birokracija temveč tudi konkretni birokrati, za katere si je težko misliti, da bi do Slovenskega gledališča v Trstu gojili kako posebno naklonjenost. Tako seveda (tem birokratom) ni težko reči, da se pravzaprav ne ve, na podlagi česa naj Slovensko gledališče v Trstu dobi kako izdatnejšo pomoč. Na podlagi dosedanjih zakonov, določb, razpisov res težko, ker pač Italijanska zakonodaja doslej v nobenem primeru ni upoštevala, da ima v državi tudi Slovske. Ukrepati bo pač treba posebej prav za Slovensko gledališče v Trstu, ker bodo sicer pogoji za to gledališče vedno neizpolnjeni. Kajti nikoli ne bo mogoče, da bi SG naštediralo eno samo delo ter ga potem tedne in mesece ponavljalo v Milanu, Turinu, Genovi, Bologni, Firenci, Rimu, Neaplju, Palermu — da drugih mest ni tu ne omenjamo. Nikoli tudi ne bo moglo naštedirati le nekaj del, narkar bi šlo gostovat v Bologno, Genova ali kamorkoli, kjer so stalna gledališča, ta čas bi prišlo tamkajšnje gledališče igrat za abonente SG v Kulturni dom. (Nekaj takega je v pretekli sezoni prakticiralo tržaško Stalno gledališče.)

Pač pa bo moralo Slovensko gledališče v Trstu — če se bo hotelo izkazovati z visokim številom predstav v sezoni — tudi v bodoče pripraviti precej premier in enega samega dela ne bo moglo ponavljati v nedogled. To se pravi, da ne bo nikoli v srečnem položaju, da bi z enkratnim stroškom (za samo eno delo) črpal dohodke (na vstopnini) mesece in mesece.

Kljub takemu neenakemu položaju v primerjavi z italijanskimi gledališči pa SG ni prav nič neenako, ko gre za dajanje, ki ga bremenijo. V tem primeru mu je priznana popolna enakost... Potrebno je torej takoj sprejeti zakon ali odredbo, ki bo obravnavala Slovensko gledališče v Trstu ob upoštevanju njegovega posebnega značaja. (Kako nesmiselno je, da temu gledališču ni priznan status stalnega gledališča, ko je najbolj stalno v vsej državi tako po svoji ustanovitvi kot po trajanju sezoni!) To zahtevamo postavljamo zato, da se pač ugoti tudi formi in da s te strani ne bodo več mogoči ugovori.

O Slovskeemu gledališču kot umetniški ustanovi in torej njegovi moralni upravičenosti po državni podpori pa tu ni treba več govoriti.

R. RAUBER

Jubilejno zasedanje skupščine OZN

Splošna razprava na jubilejnim zasedanju generalne skupščine Združenih narodov se je začela komaj pred tednom dni in je zato še prezgodaj, da bi dali kake splošne sklepe ali pa napovedovali bližnje dogodke. Med prvimi govorniki so bili zastopniki Združenih držav Amerike in Sovjetske zveze, ki so skupščino svetovne organizacije seznanili z gledišči in nameni svojih vlad o nekaterih poglavitnih problemih našega časa; skupno z nekaterimi pojavi neposredno pred začetkom zasedanja in na samem zasedanju tu omogoča, da si ustvarimo vtis o ozračju, kakršno je nastalo ob samem začetku in v kakršnem bodo države članice svetovne organizacije obravnavale in reševale važna vpra-

Evrope, ustanovitev neatomskih območij, zmanjšanje vojaških poročunov itd.

V petek se je začelo novo šolsko leto. Učilnice so se napolnile, a tudi po ulicah je vsak dan bolj živo, ko se mladina zbira pred šolami, ali pa ko se usuje iz njih po končanem pouku. Tudi za najmlajše, ki so prvič prestopili šolski prag, se je začelo novo življenje.

šanja z dnevnega reda tega zasedanja.

Predvsem je opaziti, da so bila izvajanja zastopnikov glavnih sil tako posredno kot neposredno pretežno namenjena kompleksnemu problemu razorožitve. V nasprotju s sovjetskim predstavnikom, ki je podprl pobudo kairske konference, da bi sklicali splošno konferenco o razorožitvi, ameriški predstavnik tega ni storil, marveč se je tudi ob tej priložnosti zavzel za predloge o prepovedi vseh jedrskih poskusov. Predloga teh sporazumov so brez uspeha predložili komiteju 18 držav na zadnjem zasedanju v Zenevi v dnevi od 27. julija do 16. septembra.

Sovjetski zastopnik ni samo podprl pobude za sklicanje splošne konference, marveč je razložil tudi osnutek sporazuma, kako bi preprečili širjenje jedrskega orožja, obnovil je predloge za sporazum o prepovedi vseh jedrskih poskusov in predlagal razpravo o osnutku deklaracije o nevmešavanju in neintervenciji držav sveta, pri čemer je tudi ob tej priložnosti ponovil različne dosežke ponudbe za dezatomizacijo srednje

Evrope, ustanovitev neatomskih območij, zmanjšanje vojaških poročunov itd. Ne da bi se spuščali za zdaj v vsebinsko obravnavanje omenjenih in drugih podobnih osnutkov, ki jih bodo države članice vseskozi proučile z največjim zanimanjem, pa lahko takoj poudarimo, da tako stališče sil, od katerih je bolj ali manj odvisna stvar razorožitve, omogoča dva sklepa: prvi, pokazani interes teh držav napoveduje, da bodo na zasedanju lahko uspešneje kot do zdaj obravnavali ta ključni problem; in drugi, to je znamenje več, da je vprašanje razorožitve tako po svojih posebnih vidikih, kot tudi v celoti dozorelo za pozitivne akcije, da ga učinkovito in praktično rešijo. Tukaj naj omenimo problem posebnih odgovornosti neodvisnih držav, da s svojimi pravočasnim nastopom preprečijo, da bi zasedanje zamenjalo sedanjou ugodno priložnost za akcijo. Sprito dosedanjih izkustev se je namreč bati, da bi utegnile številne dobre zamisli ali ponudbe propasti, saj se je, žal, pogostokrat izkazalo, da jih ta ali ona stran zavrže samo zato, ker jih je dala nasprotna stran. V takih okoliščinah je bistveno to, da bodo pravočasno storjeni premišljeni napori neodvisnih držav, ki naj bi s svojim prispevkom omogočile, da bi poiskali splošno sprejemljivo osnovo za rešitve, glede katerih so okoliščine dozorele, potrebe pa so akutne.

V tej zvezi moramo omeniti tudi pobudo nevezanih držav, formulirano v Kairu leta 1964, ki jo je razorožitvena komisija ZN vsestransko podprla letos spomladaj namreč da bi (širprej sklicali splošno razorožitveno konferenco na kateri bi sodelovali tudi države, ki niso članice svetovne organizacije. Razen uspeha, ki bi ga takoj akcija prinesla na širokem področju svetovne politike in politike razorožitve, bi enako pomembni učinek dosegli tudi pri reševanju eksplozivnega problema kitajskega predstavnstva v OZN in pri naporih, da preprečimo namen, da bi oborožene sile Zahodne Nemčije v okviru NATO prišle do jedrskega orožja. Sodeč po prvih znamenjih na zasedanju, lahko ta pobuda računa na precej zanesljiv odmev s pogojem, da bodo njeni zagovorniki nastopili enotno, tako kot so to storili v Kairu in v razorožitveni komisiji ZN.

Ze julija 1963 je predsednik Kennedy javno ocenil, da se bo mogoče na splošno, še prav posebno pa o razorožitvenih vprašanjih pogovarjati brez LR Kitajske še eno do največ polduro leto. Ta rok je že precej oddaljen, toda problem se še vedno ni premaknil s mrtve točke, vtem ko se je hkrati razorožitvena zrna v središču svetovne pozornosti in mednarodne politike kot problem številna evna, od rešitve katerega je odvisna usoda številnih zemelj in tudi sama prihodnost miru. Stežka bi že zdaj povedali, kakšne so možnosti za družavno obravnavanje tega problema na jubilejnim zasedanju lahko pa odločno ugotovimo, da je danes bolj kot kdaj koli prej do zdaj njevova rešitev resna praktična potreba vsake politike, ki ji je delansko do tega, da se uresniči proces razorožitve. Vsa zadeva se vse manj postavlja kot vprašanje pravice ali obveznosti, kot stvar pravne ali splošne politične narave, marveč bolj ali celo predvsem kot pogoj, brez katerega bi le s tešavo računali na resne pogovore o razorožitvi in dogovore, ki bi imeli trajnejšo veljavo.

Splošna razprava traja redno tri do štiri tedne. Zato bomo o njej kot celoti lahko govorili šele pozneje, to še toliko bolj, ker se niso niti začeli nastopati zastopniki številnih držav, na katere se posebno pritiskajo težave s področja kolonializma ter neprijetnosti, ki jih povzročata neokolonializem, ki želi prevzeti dosežene mesto kolonializma. Toda je dosežani potek razprave dalje upanje — po pokazanih tendencah, po ozračju, ki je zanjo značilno in po področjih, na katerih je bila osredotočena pozornost poglavitnih sil — da bodo na jubilejnim zasedanju nadomestili tisto, česar niso storili na preteklem zasedanju, ter omogočili, da se bodo razvile nove pobude na področjih, kjer morda potekajo odlične bitke za razorožitve. Če lahko sodimo po napovedih, ki jih omogoča začetek splošne razprave, obljublja jubilejno zasedanje, da bo tako s pozitivnimi rešitvami kot tudi z odličnim negativnim reagiranjem na grožnje in kršitve sprejetega mednarodnega reda pripomoglo k temu, da se bo začel neogibni preobrat v odnosih med narodi in predvsem v politiki tistih, ki še vedno spričo dogmatike okornosti ali zato, ker se zavedajo svoje moči, ne grejo z duhom časa in stvarnimi potrebami sveta, s katerimi tudi sami dele tako dobro kot slabo.

SUKARNO

J. D.

PO NEUSPELEM POSKUSU DRŽAVNEGA UDARA V INDOEZIJI

Sukarno je prevzel poveljstvo nad vojsko in je govoril po radiu prebivalstvu

Tudi mornarica in letalstvo sta izrekla lojalnost vladi - Vrhovni poveljnik vojske na srednji Javi se je pridružil Untongu in je bil odstavljen

DJAKARTA, 2. — Radio Djakarta je oddajal nocoj izjavo Sukarno, v kateri indonezijski predsednik pravi, da je prevzel poveljstvo nad vojsko. Predsednik je pozval prebivalstvo, naj bo mirno, ministre pa, naj nadaljujejo svoje delo.

Do sedaj ni znano, kje je Sukarno. Govori pa se, da je zapustil Djakarto in je odšel v Bogor, ki je oddaljen 50 kilometrov od prestolnice, kjer je tudi predsedniška palača. Indonezijski radio je javil, da je področje Djakarte pod obsednim stanjem, od večera do jutra pa velja policijska ura. Davi so se silšali v prestolnici strel v bližini predsedniške palače. Nekaj pred 8.30 je radio oddajal izjavo ministra za informacije generala Ahmadija, ki je dejal, da je predsednik Sukarno živ in da nadaljuje svoje delo ter da v celoti nadzoruje republiko. Pozval je vse vidne urade, naj redno nadaljujejo delo v skladu z načeli indonezijske revolucije. Priporočal je, naj podvojijo budnost ter naj podpirajo vlado proti tistim, ki delujejo v škodo dežele. Tudi notranji minister Sukarno je pozval vse svoje urade, naj podpirajo vlado, in je poudaril, da je vlada gotovo z zmago nad tistimi, ki so organizirali državni udar proti Sukarnu. Radio Djakarta je javil, da so vladne čete sinoči znova zasedle sedež radija. Radio nehalno poziva prebivalstvo, naj bo mirno in sporoča, da

stvo postavilo na stran vlade, se lahko reče, da je upor dokončno strl. Vrhovni poveljstvo indonezijskih oboroženih sil je posvarilo »izkoriščevalce«, ki bi utegnili izkoristiti sedanje stanje. Poleg tega poziva vse državne organizacije, naj pripejajo k povratku normalnosti. Nocoj so čete, ki so zveste vladi, zavzele položaje na strateških krajih mesta. Čete so prišle iz Bandunga ter so oborožene z oklepimi vozili in s protiletalskimi baterijami.

Vrhovni poveljnik mornarice je davi izjavil, da mornarica ni sodelovala pri akciji Untonga, temveč je sodelovala z generalom Suhartom proti upornikom. Ime admiralja Martadinata, ki je vrhovni poveljnik mornarice, je namreč bilo med 45 člani sveta revolucije, ki ga je ustanovil Untong. Med temi člani je bilo tudi ime znanega ministra Subandria, ki je na počitnicah na Sumatri in se sedaj vrača v prestolnico. Številne osebe, katerih imena so bila označena na seznamu članov sveta revolucije, so izjavile, da jih niso nikoli nič vprašali o tem in da niso bile obveščene o za-

devi. Mnogo teh oseb ni bilo v Djakarti. General Suharto je javil, da je razrešil tri častnike pehote, ki so sodelovali pri poskusu udara. Prav tako je bil razrešen mornariški polkovnik Sunardi, ker je sodeloval pri uporniški akciji. Zdi se, da je to edini zapleten poveljnik, ki je bil zastreljen v upor.

Radio Djakarta je javil, da se je na osrednjem področju Jave polkovnik Suherman izrekel za polkovnika Untonga in je ukazal, naj njegove čete vzkrajajo v prestolnici centralne Jave Semarang. Vojaško poveljstvo je ukazalo četam na Javi, naj vstopijo v Djakarto in nocoj pozvalo divizijo na Javi, naj se pridruži vladnim četam; poveljnik čet na Javi je bil odstavljen. Iz vseh krajev prihajajo solidarnostne izjave s vlado. Svojo podporo vladi so izrekli skoraj vse politične stranke z izjemo komunistične. Prav tako so izrekle podporo vladni vplivne organizacije, kakor na pr. mladinska fronta in tudi muslimanska stranka. Glasilo indonezijske komunistične stranke je danes redno izšlo, toda ne komentirala dogodkov v zadnjih 24 urah,

SUKARNO

J. D.

Najstarejša zgodba na svetu

ROMAIN GARY

La Paz leži pet tisoč metrov nad morjem. Više ne moreš pobegniti, če hočeš se dihati. Lame, Indijanci, nerodovite visoke planote, večern sneg, izumrle vasi, orli — po tropičnih kotlinah pa bežajo iskralci zlata in metulji — velikani.

Schönenbaum je sanjal o bolivijski prestolnici malodane sleherno noč tisti dve leti v koncentracijskem taborišču Toroburgu v Nemčiji, in brž ko so ameriške čete odprle vrata drugega sveta zanj, si je z vztrajnostjo, kakršno zmorejo samo pravi sanjači, prizadeval, da bi dobil bolivijsko vizo. Schönenbaum je bil krojač, krojač iz Lodza na Poljskem. Napoved mu je uspelo, da se je naselil v La Paz. Po nekaj letih zagriženega garanja se je mogel osamosvojiti in je pod firmo «Schönenbaum, krojač iz Pariza» kar lepo uspeval. Naročila so se množila in kmalu se je jel ozirati za pomočnikom. To ni bilo lahko. Po nekaj ne uspešnih poizkusih se je moral sprijazniti z mislijo, da bo ostal sam, čeprav se je delo počilo. Iz zagate ga je rešilo šele nepričakovano srečanje na tak način, da je hoče nočes moral videti v tem roko božje previdnosti, ki mu je bila vedno naklonjena, saj je od treh milijonov svojih sovražnikov iz Lodza ostal eden redkih pri življenju.

Vsako jutro, ko je hodil v svojo krojačnico, je srečeval črede lam, ki so bile edino prometno sredstvo po gorskih stazah. Lame je imel rad, ne da bi vedel zakaj. Dva ali trije Indijanci so proti daljnemu vsem Andov gonili karavane dvajsetih, tridesetih lam, ki so včasih nosile bremena težja od njih samih.

Nekega jutra, ko je sonce komaj vzhlo in ko se je spuščal proti La Pazu, je Schönenbaum spet srečal eno takih čred in se ob nji toplo nasmehnil. Postal je in stegnil roko, da bi mimogrede pobožal žival. Nikoli ni pobožal ne psa ne mačke, ki jih je bilo nič koliko v Nemčiji in nikoli ni poslušal ptičev, kakršni so peli v Nemčiji. Ravnokar se je hotel dotakniti boka lame, ko mu je oko oplazilo Indijanca, ki jim je stopal ob strani. Mož je bil bos, s palico v roki; Schönenbaum ga je pogledal raztreseno, mimogrede. Obraz je imel rumenkast, posušen, razjedjen in kamen, kakor da bi ga bila oblikovala stoletja duševne bede. V Schönenbaumovem srcu se je nenadoma nekaj zgnilo, nekaj strašnega, mučnega, kaj je povzročilo v njem skrajno razburjenje, čeprav ga je spomin z puščal na cedilo. Ta brezobza usta, te velike rjave oči, ki so gledale v svet kot odprta rana, žalostni nos in ves ta izraz nenehne občute — napol vprašanja — napol obtožbe, vse to, kar je valovalo na obrazu moža, ki je hodil ob lamah, vse to se je zgnilo nad krojača, ki je bil Indijancem pokazal hrbet. Zamolklo je vzklimal in se obrnil:

«In to? So ti Indijanci potrgali nohte s koreninami?»

Gluckman se je še bolj prilipil ob skalo. Usta je počasi zaprl in po licih so mu jela polzeti solze.

«Saj me ne boš raznalil?» je izjeljal.

«Naznanil?» je ponovil Schönenbaum. «Naznanil komu? Zakaj?»

Strašna misel ga je tisti trenutek stisnila za grlo. Celo se mu je orosilo. Zbal se je — ostuden strah, ki se je nenadoma priplazil iz globin. Mukoma se je zbral.

«Saj je končano!» je zatulil. «Saj je končano, že petnajst let končano!»

Na dolgem posušenem Gluckmanovem vratu je krčevito poskakovalo Adamovo jabolko, na hitro je njegov obraz prebegnilo hudobno rezanje in takoj izginilo.

«Vedno tako pravijo! Objube, jaz jim nič ne verjamem!» Schönenbaum je globoko vzdihnil.

«Gluckman,» je rekel slovesno, «ti si bil vedno revek, vendar dan, potruži se! Konec je! Ni več Hitlerja, ni več esesovcev, nič več plinskih peči, imamo celo svojo državo, Izrael, imamo armada, sodišče, vlado! Končano je! Ni se ti treba več skrivati!»

«Ha, ha, ha!» se je zasmejal Gluckman neveselo. «To ne vžge.»

«Kaj ne vžge?» je spet zatulil Schönenbaum.

«Izrael,» je rekel Gluckman. «Ga ni.»

«Kako, ga ni?» je grmel Schönenbaum. «Jel Nisi bral časnikov?»

«Pha!» je napravil Gluckman neskončno zlobno.

«V La Pazu imam vendar konzula! Lahko dobiš vizo! Lahko greš tja!»

«To ne vžge,» je pribil Gluckman. «To je spet kakšna nemška zvižaja.»

Schönenbaum je obšla kurja polt. Najbolj ga je pretresel Gluckmanov zlobni, vzvišeni izraz. In če je imel prav? Mu je šinilo po glavi. Nemci bi bili česa takega sposobni. Javi se na tem in tem mestu z listinami, ki dokazujejo, da si Zid in brezplačno te transportirajo v Izrael: javiš se, se vrčra na ladjo in se znajdeš v koncentracijskem taborišču. Moj bog, je pomislil, pa kaj mi blodi po glavi? Obrisal si je pot in se skušal nasmehnuti. Zavedel se je, da še vedno govori Gluckman s tistim svojim prekanje-nim, vsevednim izrazom.

«Izrael, to je zvižaja, da bi zbral se tiste, ki se jim je posrečilo ubežati, in bi nas potem vplnilni.» Ni neumno. Nemci take stvari znajo. Vse nas hočejo spraviti tja dol, vse do zadnjega in potem vse naenkrat... Poznam jih.»

«Zidovsko državo imam, svoj...», je rekel Schönenbaum blago, kakor otroku. «Imamo armada. Vključeni smo v Združene narode. Konec je, ti pravim.»

«To ne vžge,» je rekel Gluckman.

Schönenbaum mu je segel pod pazduho.

«Pojdi,» je dejal. «Pri meri boš. K zdravniku pojdeva.»

Zdravnik se je šele po dveh dneh znašel v Gluckmanovem zmedenem besedičenju: od osvoboditve, ki jo je pripisal trenutnemu nesoglasju med sovržniki, se je Gluckman skrival v visokih planotah Andov, prepričan, da bodo stvari slej ko prej stekle po starem tiru, da bo pa kot vodnik živine v Sierra morda le usel Gestapu. Schönenbaum je že dolgo vedel, da je slaboumen. Točneje: njegova pamet se je grdemu

Gluckman je strastno odkimal glavno.

«Nisem jaz!» je tulil tudi on po judovsko. «Jaz sem Pedro, ne poznam te.»

«In kje si se naučil po judovsko?» je zakričal Schönenbaum zmagoslavno.

Gluckman je še bolj odprl usta. Zgubljeno je pogledal k lamam, kakor da jih prosti pomoči. Schönenbaum ga je izpustil.

«Česa se bojiš, reva?» je vprašal. «Priatelj sem. Koga bi rad preslepil?»

«Meni je ime Pedro!» je vresčal Gluckman z ostrim in modrujočim glasom, še vedno po judovsko.

«Popolnoma nor,» je zamrmral Schönenbaum sočutno. «Tako tedaj, tebi je ime Pedro... In to...»

Prijel je Gluckmana za roko in pogledal prste. Bilil so brez nohtov.

Dirigent Boris Svara z ostalimi nastopajočimi po izvedbi odlomka iz Carmen

Zelo lep uspeh mladega Borisa Švare

Sienska Accademia Musicale Chigiana je svoj izpopolnjevalni operni tečaj letos razširila s tem, da je uvedla še poseben razred za operno dirigiranje, ki ga je vodil dirigent Bruno Rigacci. Tisti gojenci obeh tečajev, ki so se najbolj izkazali, so nastopili na finalni prireditvi 12. septembra v sienskem občinskem gledališču. Prireditelj je obsegala štiri odlomke iz opere Madame Butterfly, Traviata, Fles v maskah in Carmen. Med tremi finalnimi dirigenti je nosil glavno težo večera Tržačan Boris Svara, sin našega znanega zborovodje Vlada Svare in sedaj dirigent v mariborski Operi. On je dirigiral odlomka Traviate in Carmen. Peveci in pevke, ki so nastopali pod njegovim vodstvom, so bili iz Italije, Španije, Kostarike, Madžarske in Jugoslavije. Kot Carmen je namreč nastopila Nada Sevek, ki pa prav za dan nastopa ni bila najbolje razpoložena zaradi obolenosti glasilk. Ko piše poročevalec o dirigentih (ostala dva sta bila Italijana Giuseppe Monta-

Boris Svara med dirigiranjem v občinskem gledališču v Sieni

nari in Pieralberto Biondi), podlage ter nepriljubljenega obvladanja svoje stroke, posebno v Carmen in še zlasti v intermezzu IV. dejanja: avost trdne ritmično-agogične

poročevalec — je bil ves zanj. Čestitamo Borisu Švari in želimo, da bi svoje dirigentske sposobnosti čimprej lahko pokazal tudi v Trstu.

PRED TRETJO UPRIZORITVIJO «HLAPCEV» V TRŽAŠKEM GLEDALIŠČU

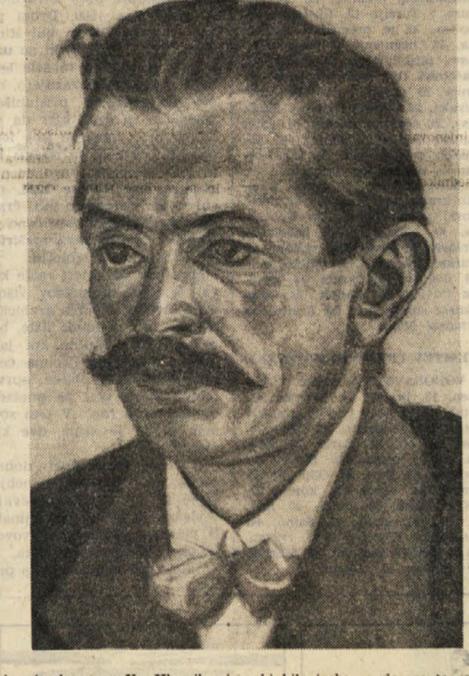
«Ta drama je faktično moje največje delo»

(Uvodna beseda režiserja Branka Gombača pred začetkom študija Cankarjevih «HLAPCEV» v Slovenskem gledališču v Trstu)

Šestintrideset let je minilo, od krstne predstave Cankarjevih «Hlapcev», uprizorjenih prvič v Trstu 31. maja 1. 1919.; torej do bro leto prej, ko so 13. julija 1920 požgali Narodni dom in tako uničili tradicijo slovenskega igranja v Trstu. Prav je, da ob 20-letnici ponovne ustanovitve poklicnega gledališča v Trstu uprizorimo Cankarjevo dramo Hlapci.

To Cankarjevo najboljšo dramsko delo velja v slovenski gledališki literaturi poleg Levstikovega Tugomera za najboljšo slovensko politično tragedijo. Levstik je v svojem delu verno naslikal žalostno resnico o domačem odpadništvu, kajti pod nemškim gospodarstvom je shiralo vse, najbolj je trpela cast in svoboda. Nazadnjaška in kompromisarska politika slovenskih politikov iz v Levstikovega časa je dobila v delu «stoletiu in telesu časa» odtis njega prave podobe; Levstik je pokazal, da popustljivost v narodnem življenju vodi v pogubo, vstnil je drami duha svoje osebnosti. Osnovna misel, ki ga je vodila, pa je bila esobodna preteklega in sodobnega političnega nasilja, obenem prerokstva vera v preorojenje slovenskega naroda in napoved zgodovinskega obračuna z njegovimi zatiralci (F. Kobar, Starejša slovenska drama, str. 73). No, nič čudnega ni, da tedanja avstrijska oblast sploh nikoli ni dovolila, da bi se ta tragedija uprizorila. Prvič je bila uprizorjena šele 1. 1919.

Slično zgodovino je doživel tudi Cankar s svojimi «Hlapci». Tu di Cankar je ustvaril verno podobo političnih razmer v razvoju slovenskega naroda v letih pred prvo svetovno vojno. Takrat sta si delili oblast nad slovenskim ljudstvom dve politični skupini: liberalci in klerikalci pod vrhovno oblastjo razpadajočega Avstroogrskega. V izkoriščanju slovenskega ljudstva sta si bili obe stranki enini, njihov boj se je izražal predvsem v tekmi, kdo bo znal bolje izkoristi slovenske množice, tako na vasi, kjer so prednjačili klerikalci, ali v mestih, kjer so bili bolj zadržani liberalci. Ivan Prijatelj je napisal (Janko Kernik in njegova doba, II. zv., str. 396), da je še 1. 1883 dokaj odkrito napisal neki Koder v liberalnem listu «Slovenski narod»: «Če u-mejmo nasprotniki delati kapitala iz naše berajače, zakaj bi jih mi ne mogli.» Slovenski pisatelj Cankar, župančič, Kette, Murn-Aleksandrov so tvorili v tem času svojo posebno skupino, ki jo slovenski zgodovinarji imenujejo «slovenska moderna». Le-ti so v svojem programu kakor v svojem slovenskem ustvarjanju zanikavali in obsojali ponižujočo in sramotno slovensko stvarnost. Najdlje se je povzpel Ivan Cankar, ki je s svojimi pripovednimi spisi, še bolj pa z dramskimi deli pronicljivo analiziral boj slovenskih veljakov obeh političnih skupin za «narodov blagor». Drznili si je najbolj odkrito tro dregnuti v oficijalne politične razmere tedanje časa. V ko-mediji «Za narodov blagor» je štuka odgnal zavos in razgalil tedanje malomeščansko in meščansko politično življenje in njegovo korupcijsko. V «Kralju na Betajnovi» se je Cankar z Mak-som podal v boj z vsakimi de-narnimi močmi v imenu dninar-

jev in beracev. V «Hlapcih» je šel najdlje, kajti tu se junak Jerman ne bori zgolj proti oficijalnemu predstavniku «oblasti» župniku ampak tudi proti hlapčevski neznanemu razumni-sstvu, ki je sramotno klonilo in sledilo tistim, ki so pač bili na oblasti. Zato lahko rečemo, da je «oblast» osrednja točka in cilj, okoli katerega intriguje in se priskajo politiki iz «Narodnega glavno vprašanje, s katerim imamo večjo oblast, kajti kon-kraj plota ne vedo o meni ni-česar». To «oblast», veliko «oblasti», si mora pridobiti, pa če

bi bilo treba za dosego te «oblasti» do kolen brodit po krvi. «Oblast» je «Hlapcih» pa je pravilnar pridobljena in že tudi čvrsto programirana. Po predstavniku te «oblasti» župniku naroka jasno in krakko: «da hlapce bodi hlapcev in poslušnih gospodarju... kajti ena beseda je, ki je živa in vsem razumljiva: oblast. Ži-va je od vekomaj, vseh besed pravi in zadnja. Pokori so, ne upiraj se, je poglavitna zapoved; vse drugo, je privesek in oljps-va. Kdor se ravna po tej zapo-ved, mu bodo grehi odpušteni; kdor jo prelomi, bo smrti de-lezen». Te besede pomenijo začetek

novega družbenega obdobja. V «Hlapcih» se je slovenski kul-kar osmešiti razmere na Sloven-turini in politični položaj za ka-kih deset let premaknil od ti-stega v «Kralju na Betajnovi», Socialistična stranka, katere pri-staš je bil tudi Cankar in 1907 zanj kandidiral, ni mogla s svojim razrednim bojem in eko-nomskimi načeli prodreti. Nas-proti sta ji stali konservativni kmečki red in topi meščanski na-cionalizem, posebno pa jo je ovirala zmagujoča cerkvena or-ganizacija, ki je zajela visoko obsevnost in ga obdala s svojo gospodarstvom in versko obnovo, zadružništvom in cerkvenimi bratovščinami. Zagospodoval je politični klerikalizem, nekdanji pristaši liberalizma so se umi-kali v zatijše ali spreminjali svo-jo politično barvo. Pisatelj je v tej drami opustil gospodarsko analizo svojega časa, zanj je bi-la bolj boleča duhovna kakor gospodarska stiska. Predstavnik moči je župnik, zastopnik sile, ki iz slabšev napravlja neznačaj-ne, čiste in močne značaje pa zapleta v tih tragedije. (F. Kobar, Novejša slovenska drama, str. 267).

Tragiko te naše preteklosti in takratnosti, predvsem našega du-hovnega suženjstva in hlapčev-stva je Cankar vnikel v politič-no tragedijo, ki ji je dal naslov «Hlapci».

Mnogo so pisali in govorili e-tem, kakšni politični ali literar-ni struji pripada Cankar. Mi se o tem ne bomo prepričali, niti ga ne bomo skušali «prevednotiti» v smislu «moderniziranja», kajti Cankarjeva umetniška ust-varjanja pod nobenim pogojem ni mogoče ločiti od njegove vse-binske plati.

Da bi dramo pri odskem o-blikovanju motrili iz čim šir-šega zornega kota, si s kratkim pregledom predčimo sprejem drame pri občinstvu ob izidu ter tudi odmev obeh tržaških pred-stav.

«Hlapci» je Cankar napisal 1. 1909; izšli so pri Schwentnerju 1. 1910.

Ob koncu drugega dejanja je povedal tistim (ne samo prisot-

Še dva domača avtorja v zbirki Kiosk

Poročali smo že, da je Državna založba v svojo popularno knjiz-no zbirko Kiosk, namenjeno širo-kemu krogu bralcev, vvrstila le-tos tudi pet izrednih zvezkov. V njih je namenila izdaja domača, predvsem klasična dela sloven-skih avtorjev, katerih res ni ni-ko preveč na knjižnem trgu. Tako smo dobili v tej zbirki pred nedavnimi že Jurčič-Kernikove Rokovnjače, Ivana Cankarja ro-kovnjače, Ivana Tavčarjevo Vi-tomaz Na klancu in Tavčarjevo Vi-tomaz Krovko. O vseh teh izda-jah smo že poročali. Zdad pa opo-zarjamo ljubitelje domačega slo-vstva še na zadnji dve izredni knji-že te zbirke, ki sta pravkar izšli. To sta Ivana Cankarja Martin Kačur in roman Miška Kranjca Os življenja.

Miška Kranjca roman Os življenja, nastal leta 1935, obravna- kot ga je nazval pisatelj sam «življenjski idealizem», je hotel Cankar ob koncu preteklega sto-letja. Pripoveduje o učitelju idea-listu, ki je hotel na področju širiti kulturo in prosveto, pri tem pa je tragično propadel, kar ni uspel s svojimi reformatorskimi idejami in je verjel, da so ljudje pošteni in pravični. Izidor Can-kar je zapisal, da je Martin Kačur najbolje zgrajena, najbolj pla-stična, stimo popolna, miselno in oblikovno najnotnejše zasnovana, najboljša povest Ivana Cankarja. Ta povest presega, kljub temu da je zelo tesno navezana na našo zemljo in razmere v njej, da-leč naš oziroma narodni okvir po svoji miselnosti vsebini.

va problematiko rodnega Prekmurja. Pisatelj pripoveduje o kmečki družini, katere člani se med seboj spopadajo zaradi zemlje. eŠkozi njegovo prozo govori široka epika s tisto počasnno, preplevno zgodovinstvo, ki je pričevalni tolikanj tipična za kmeč-vaših tolikanj tipična za kmeč-kega človeka. Je napisal Ivo Bran-čič ob tem romanu: «In vse se napoved nepriljubljeno zliava v e-nostno, morda celo prenotno ob-čuten kolorit močnejše impresio-nistične podobe, ki spaja življenj-ske prvine — težake, cesto, živ-ljenje, os življenje — v eno sa-mo obsežno, sintetično predsta-vo resničnosti.

Ni dvoma, da bo založba z iz-dajo teh dveh slovenskih tek-stov ustregla povpraševanju bra-cev po domačih delih: na eni strani po Cankarju, našem kla-siku, na drugi strani pa po naj-bolj branem sodobnem avtorju Mišku Kranjcu.

(Nadaljevanje sledi.)

V ITALIJI POPIJEMO DNEVNO 70 MILIJONOV SKODELIC KAVE

KAVA - vedno bolj priljubljena pijača po vsem svetu

Kava je važno blago v mednarodni trgovini - Ali je strup ali okrepcilo - Nekoč je bilo njeno uživanje pogumno dejanje - «Kavni koncil» v Meki je kavo obsodil - Turška kava je manj škodljiva kot «espresso»

Pred kratkim je bilo v Trstu mednarodno zasedanje o kavi, na katerem so razni strokovnjaki razpravljali o kavi in jo sprerševali z vseh strani. Vedno večje je povpraševanje po kavi in vedno več je ljudi, ki živijo od nje, bodisi da jo pridelujejo, bodisi da z njo trgujejo ali pa imajo kako drugače posla z njo. Zaradi tega je postala kava važno blago v mednarodni trgovini in je v nekaterih deželah od kave odvisno njih celotno gospodarstvo.

Kaj je pravzaprav v tem rjavem zrnju, da ga ljudje tako radi uživajo?

Vzrok za tolikšno priljubljenost kave je v tem, ker poleg užitka, ki ga človeku nudi, tudi povečuje voljo do dela in vztrajnost ter povzroča prijeten in ugoden občutek. Kava je v resnici odlična pijača za duševnega delavca, saj podpira živahnije delovanje možgan in lajša duševni napor. Dokazano je tudi, da povečuje ta pijača sposobnost razsojanja, spodbuja duhovnost in odpravlja pototost.

Odkar človek uživa kavo, so ji nekateri peči največjo slavo, drugi pa so jo prikazovali kot najhujšega sovražnika človečevega zdravja. Vsekakor je učinek kave odvisen predvsem od osebe, ki jo uživa.

Pitje kave je dandanes nekaj vsakdanjega. Toda nekoč ni bilo tako. Prvi uživalci kave so morali biti zelo pogumni, če so si upali popiti skodelico te črne pijače. Saj so ponekod tvegali celo glavo.

To pa je, seveda, bilo pred kakimi štirimi stoletji.

Znano je, da so uživanje kave poznali prvi na Jutrovem. Kavovce, rastlina, od katere dobivamo kavo, raste divja v Etiopiji. Nekateri trdijo, da je njeno ime od etiopske pokrajine Kafa, drugi pa razlagajo izvor besede kava iz arabske besede kahoua, ki so jo Turki izgovarjali kahve.

Znameniti arabski zdravnik Abdallah Ben Imri Sina (Avicenna), ki je umrl leta 1037, je menda prvi pisal o kavi in opeval njene dobre lastnosti. Iz Etiopije se je gojitev kave razširila najprej v Arabijo, zatem v Egipt, na Turško, v Indijo in nazadnje po drugih deželah, v katerih je podnebje dovolj ugodno za rast kavovca.

Ob začetku 16. stoletja se je uživanje kave že precej razširilo po deželah Bližnjega vzhoda. Muslimani so se že tako navadili na kavo, da so jo pili celo v samih mešajah. To črno in prijetno dišečo pijačo so šteli za ebogu vsečen napitek.

Proti tej razvadi pa sta v Meki nastopila dva zdravnika, češ da uživanje kave v mešajah ovira pobožnost vernikov. Zatrjevala sta celo, da se s

tem uničuje vera in da bo to privedlo do splošne pokvarjenosti ljudstva.

Da bi o tem razsodili, so v Meki sklicali leta 1511 nekaj koncil o kavi. Na tem koncilu so se zbrali najznamenitejši pravniki, zdravniki in duhovni, da bi «sodili kavo». Dolgo in obširno so razpravljali o kavi in njenem vplivu na človeka, zlasti na posledice, ki jih more kava imeti za vernost ljudi. Oglašali so se nam

sprotniki kave in njeni zagovorniki. Nazadnje se je ves koncil postavil proti kavi. Bila je obsodena. Uživanje kave je bilo najstrože prepovedano.

Kljub temu pa se številni ljubitelji kave niso pokorili temu ukazu, in so še dalje uživali to pijačo. Seveda na skrivaj. In prav ti niso prgi puške v koruzo. In komaj pet let pozneje so prepričali sultana Selima I. v Kairu, da je sklical posvet modrih, da bi

ponovno razpravljali o kavi in dokončno ugotovili, ali je za res tako škodljiva kot so razsodili na koncilu v Meki.

In na tem posvetu je prišlo do presenečenja. Ker je bila večina navzočih naklonjena kavi, so se zanjo zavzemali in ji «peli slavo» ter ugovarjali trditvam «kavnega koncila» v Meki. Spritno tega je mogel sultan razveljaviti razsodbo kavnega koncila.

A odslej pa so nasprotniki kave, ki so bili s tem poraženi, rovarili proti kavi in modrim, ki so se zanjo zavzemali. In deset let pozneje se je začela pravcata «sveta vojska» proti kavi. Muslimanski duhovni so jeli širiti nauk, da bodo uživalci kave es črnim obrazom od mrtvih vstali, a koj zatem pahnjeni v večno pogubljenje! Verniki so se take usode ustrašili in tako je leta 1525 izbruhnila v Kairu prava revolucija. Demonstranti so napadli vse hiše, kjer so prodajali in kuhali kavo, jih razdejali in požgali. Vojaštvo ni moglo proti tolikemu ljudskemu srdu nič. Podobno se je zgodilo tudi v Meki. Zagledal je moral sultan ponovno prepovedati prodajanje in uživanje kave.

No, s časom pa so se ljudje le unesli in precej menjali mnenje o kavi.

V Carigradu je leta 1556 odprl trgovec Semb iz Damaska prvo kavarnico. Kmalu za njim je neki Hakin razkošno odprel eno najlepših istanbulskih dvoran za sprejemanje oboževalcev kave. V Evropo pa se je kava razširila, je moč izvedeti iz piščih podatkov, kako desetletje pozneje. Nekateri trdijo, da je bil Dunaj prvo mesto v Evropi, kjer so odprli prvo kavarnico, in sicer leta 1580. Drugi pa spet menijo, da so bili Rimljani prvi v Evropi, ki so uživali to pijačo, in to šele leta 1620. Tretji pa dokazujejo, da gre francoskemu pristanišču Marsellu ta čast, kjer da so odprli prvo kavarno šele leta 1671. V Londonu so menda leta 1652 prvič pili kavo na angleških tleh. Ve se tudi, da so v Amsterdamu pili črno kavo že leta 1666. Izpričano je torej, da se je kava razširila po Evropi v 17. stoletju.

Rastlina, na kateri raste kava, je 6 do 8 metrov visok grm kavovec (Coffea arabica). Ima lovru podobne liste, beli cveti diše opojno kot jasmín, a plod kot drobna češnja je jajčaste oblike, sprva temno zelen, zreli pa postane temno rjav rdeč. V tem sočnem plodu je seme, dve kavini zrnji. Kavovce mora imeti dobro zemljo in primerno podnebje. Neke vrste najbolje uspevajo v vlažnih tropskih pokrajinah. S četrtim letom da kavovce že okoli polovica pridelka. Pri

delka prihaja iz Brazilije. S kavo pa zalagajo svetovni trg še številne druge dežele: Kolumbija, Salvador, Gvatemala, Venezuela, Mehika, Haiti, Bolivija, Jamaika, Portoriko, Kostarika, San Domingo, Liberijska, Ceylon in še nekatere.

Kje pa popijejo največ kave? Na nedavnem zasedanju v Trstu so ugotovili, da so glede tega prvi Američani, v Evropi pa Švedci, kjer je poraba na vsako osebo 8 kg, potem v Švici 7 kg, v Nemčiji 4,5 kg, a v Italiji komaj 3 kg.

Ceprav je kava priljubljena in cenjena kot izredno osvežila in kreplina pijača, ne smemo pozabiti, da nima samo ugodnih in dobrih učinkov. Marsikdaj vpliva na človeka tudi kvarno. To pa predvsem pri živčno bolnih ljudeh in pa pri tistih, ki imajo visok krvni pritisk.

Izsledki znanstvenikov so potrdili staro mnenje, da je «najnevarnejša» sestavina kave kofein. Kofein je odkril leta 1820 nemški kemik Runge. Tej snovi je Runge dal ime coffein po botaničnem imenu kavovca (Coffea). Vse vrste kave pa ne vsebujejo enake množine kofeina. Ta množina je odvisna tudi od mešanice kave, od načina pridelanja in celo od mletja. Kava z majhno množino kofeina človeka osveži, z večjo pa draži. Zanimivo je tudi to, da vsebujejo boljše in dražje vrste kave manj kofeina od cenejših in slabših vrst.

Kofein, ki razteza stene žil, koristi pri glavobolu, pri slabosti srčnih mišic in pri nizkem krvnem pritisku. Po kosilu učinkuje skodelica kave na

človeka pozitivno, kajti kofein razširi krvne žilice v glavi, medtem ko se tiste v prebavilih zožijo. Možgani dobijo zato več krvi in bolje delujejo.

Turki in Arabci pijejo kavo le iz majhnih skodelic in po majhnih požirkih. In le tako nudi kava pravi užitek. Poznavalci tudi zatrjujejo, da je v kavi — ekspresu — ko kavo filtriramo, mnogo več kofeina kot v turški kavi. Turška kava je mnogo bolj užitna in manj škodljiva, ker ostane precej kofeina v gošči, ter se le polagoma sprošča. In to je za organizem prijetnejše in koristnejše. A tudi sicer deluje kavna usedlina ugodneje na prebavne organe.

Za uživanje kave pa naj velja nauk znamenite Salernitanske šole: «Začni obed z mesom, a za konec popij skodelico vroče in okusne kave!»

S. A.

Cesta Inkov

Pred 1500 leti so Inkci v Južni Ameriki zgradili ob robu ogromnih amazoških pragozdov 6.600 kilometrov dolgo cesto. To je bil za tiste čase zelo velik podvig. Sedaj so južnoameriške države Kolumbija, Ekvador, Peru in Bolivija sklenile, da bodo s skupnimi močmi obnovile to cesto. Seveda bo to stalo veliko dela, ker jo je med tem gozd zarasel. Računajo, da bodo potrošili za cesto kakih 300 milijard lir. Potomci španskih osvajalcev, ki so mislili, da so prinesli avtohtonemu prebivalstvu prvo omiko, hodijo torej po sledovih naroda, ki so ga osvajačji iztrebili.

Na sliki vidimo operno pevko, Anno Moffo, tu v vlogi filmske igralke, ko gre v kopalnico

VSE ZA DENAR IN NJEGOVO MOČ...

Tudi uveljavljene operne pevke nastopajo v plehkih filmih

Slavna operna pevka Anna Moffo, ki je že nastopila v najbolj velikih opernih gledališčih po svetu, nastopa skupaj s Tognazzijem v filmu «Ménage all'italiana»

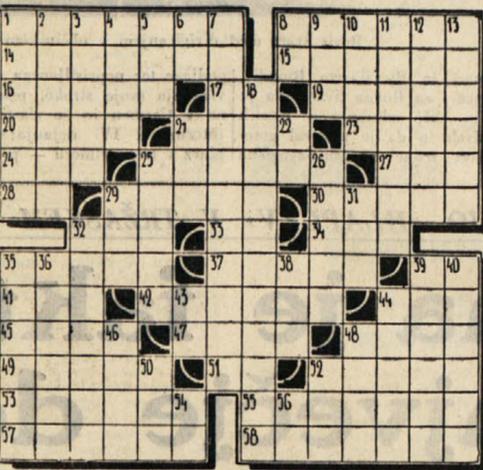
Ze večkrat smo pisali, da se useljenec (seveda v filmih) zelo izplača. Znano je, da so že stari Grki zelo castili goloto, pa jim je bila nekaj naravnega, lahko bi rekli nedolžnega. Zato ni bilo pri njih, ki so gledali na človeško telo, kot na nekaj čisto naravnega, nobenih grešnih misli, kot se sedaj dogaja ljudem, ker smo pač daleč od klasičnih časov. Težnja po goloti v filmih je sedaj postala že nekaj boleznega, rekli bi morboznega. To dokazujejo tudi dogodki v filmskem svetu. Ta moda «spolaja» za vsako ceno prihaja predvsem iz neuravnotežene Amerike, kjer so ljudje pač prestili in že ne vedo več, kaj naj bi hoteli, da bi prenažovali dolgočasje. Tako smo videli, da so pri nas razkazovale svoje naravne čare v začetku predvsem igralke, ki se niso uveljavile, katerim pravijo po italijansko attricette. To je bilo še nekam razumljivo, saj niso imele drugega kot to, kar jim je darovala narava, talenta pa nič, in so se pač uveljavile s tem, kar imajo. Toda v zadnjem času je odšlo nekaj že uveljavljenih italijanskih filmskih igralk v Ameriko (dolgočraka Sofia Loren, zaobljena Claudia Cardinale, nežnoblida Virna Lisi itd.) v Hollywoodu so jih «prenarodili» po yankejskem okusu in jih takšne predstavili filmskemu občinstvu. Nato je šla po tej poti tudi ematerijska Lollobrigida, ki je zaradi zapeljavanja (seveda v filmu) nečaka nekega kardinala in zaradi preveč velikodušnega razkazovanja (že nekoliko postanih) čarov bla skupno z Virno Lisi poklicana celo pred sodišče.

No, vse to pa se je dalo nekaj razumeti. Toda sedaj se je lotila nastopov v filmu in slatelnja celo slavna operna pevka Anna Moffo, o kateri pravijo, da se bolje sladi kot znana igralka Ursula Andrus ali Sofia Loren. Vsaj tako zatrjuje znani televizijski in filmski izvednik Tognazzi, za katerega je znano, da tudi v zasebnem življenju menjava ženske nekoliko tako kakor srajce, o čemer se tudi rad sam pohvali.

Anna Moffo nastopa namreč skupaj s Tognazzijem v filmu «Ménage all'italiana» (to jestkovno spakodranko bi prevedli za nekako družino po italijansko), čeprav pomeni ménage pravzaprav gospodarstvo). Moffo nastopa v filmu kot ena izmed dvajsetih žena igralca, in sicer v vlogi pevke lahke glasbe. V tej vlogi bo zapela popevke

«Pogal je cvet», ki jo je za dolgo zložil Gino Paoli. Za sedaj je nastopila v nekaterih prvih prizorih v kopalni kadi, kamor se pač ni mogla uleči oblečena. Nato je pa kar tako meni nič tebi nič odpotovala v New York, kjer bo peia v največjem opernem gledališču Metropolitanu. Anna Moffo je pred tem že peia v milanski Scali, v londonskem Covent Gardenu, v rimski Operi, v San Carlu v Neaplju in v «Staatsoperi» na Dunaju. Zato se ljubitelji lepe glasbe začudeno sprašujejo, kako to, da se je ponizala na takšno filmsko vlogo.

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. zdravilo proti glavobolu, 8. ognjotjev rane, 14. antikva, 15. zrelostni izpit, 16. ime dubrovniškega komediografa Dričica, 17. veznik, 19. puščavski mrvohinar, 20. gora s številnimi samostani na polotoku Halkidiki, 21. najdaljša jugoslovska reka, 23. varuhi domačega ognjišča pri starih Rimljanih, 24. pripadnik slovenskega naroda, 25. veča vas na robu gorjskih Brd, 27. oranje, izorana zemlja, 28. začetnici največjega slovenskega epskega pesnika («Mejnika»), 29. francoski pisatelj in zgodovinar iz prejšnjega stoletja (Ernest), 30. dolg prečen drog v kozovcu, 32. kratica skandinavse letalske družbe, 33. kratica za «letalski klub», 34. nesreča, hudobija, 35. krilo poslopja, 37. glavno mesto Nove Kaledonije, 39. kemični znak za mazarin, 41. jadranski otok z razvitim turizmom, 42. nekrosten, neroden, 44. sušilni aparat za lase, 45. najboljširnja pripovedna pesem, 47. osle gnezdo, 48. mestni nasad, 49. nekdanji pravniški poklic, 51. kratica za trgovinska šornirca, 52. italijansko žensko ime, 53. ime angleške filmske igralca Howarda, 55. čudodelen življenjski napoj, 57. ena od treh sojenic v grški mitologiji, 58. država v planinskem območju ZDA.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKA. VODORAVNO: 1. Osterc, 7. Kesten, 13. bralec, 14. Salerno, 15. letak, 16. mokar, 17. Geografski V(estnik), 18. Adam, 19. Titan, 20. Lee, 21. cir, 22. Carlo, 23. Bell, 24. en, 25. maska, 26. Hansa, 27. kalipso, 29. Bari, 30. Olio, 31. Gironda, 34. stran, 36. koren, 37. IS, 38. klen, 39. Tarim, 40. mat, 41. lan, 42. kocač, 43. Samo, 44. E(dvard) K(ardelj), 45. varan, 46. puran, 47. Daruvar, 49. Marinc, 50. Arkan, 51. Avanti, 49.

ARGONAVTI

LADJA JE ODRINILA OD BREGA.

LE HIPSIPILE NI BILO NA POMOLU. Z VRHA GRČIČA JE STRMELA ZA LADJO.

...DOKLER JO JE DOSEGLO OKO.

VRNIL SE BOM, SINKO! RASTI V MOČI IN SREČI!

SPET SO BILI SAMI NA ŠIRNEM MORJU.

DOBRI VETROVI SO JIH GNALI MIMO MNOGIH OTOKOV.

PO VEČDNEVNI PLOVBI JE VROČE SONCE USPAVALO KRMARJA IFIDA.

...IN LADJO JE ZANESLO NA VZHODNO STRAN OTOKA IMBRA.

SPIŠI! LADJO PA NESE KAMOR HOČE! NE JEZI SE, JAZON!

Advertisement for HOROSKOP magazine, featuring zodiac signs and horoscope readings. The title 'HOROSKOP' is prominently displayed at the top. Below it, there are several zodiac signs with corresponding text. The text includes dates like 'Veljaven od 3. do 9. oktobra 1965' and various horoscope entries for different signs such as OVEN, LEV, STRELEC, KOZOROG, DEVICA, TEHTNICA, DVOJČKA, RAK, and RIBI. Each entry provides a brief prediction or advice for that sign.

PROSVETA

MESEČNA PRILOGA PRIMORSKEGA DNEVNIKA ZA PROSVETO IN KULTURO - Št. 18

Ob začetku dejavnosti SPZ v novi poslovni dobi

Ceprav dejavnost SPZ ni prenehala niti v poletni dobi, začena za SPZ s prihodom jeseni in še zlasti ob začetku nove poslovne dobe novo prizadevno delo in nova skrb za prosvetno izživljanje naše narodne skupnosti v Italiji.

Skrb za obstoj slovenske manjšine, ki živi izven meja matične države, nam narekuje tudi na prosvetnem področju naceine in organizacijske smernice, ki so bile izprno nakazane na zadnjem občnem zboru SPZ v Nabrežini tako v poročilu odbora o dejavnosti v pretekli poslovni dobi, kakor tudi v diskusiji zastopnikov sedemindvajsetih

včlanjenih enot v naši osrednji prosvetni matici.

Temeljne in načelne smernice, ki so jih jasno poudarili številni predstavniki včlanjenih društev, prejšnji odbor in novi odbor SPZ ter ugledni vabljeni gosti, so potrdile še enkrat voljo in željo po enotnosti prosvetne dejavnosti in enotnosti prosvetne organizacije, ki naj bi po enotnih vidikih usmerjala prosvetno in kulturno življenje našega naroda, ne oziraje se na svetovnonazorske razlike, kot na najbolj zanesljivo poročilo za naš narodni obstoj.

Prepričan sem, da dozoreva čas, ko se bo ta iskrena

želja SPZ in vseh naših dobromislečih ljudi uresničila. Ni si moči misliti, da bi, spričo moralne in narodnostne odgovornosti, ki jo nosimo vsi, kateri se zavedamo, kaj pomeni za naš obstoj enotnost na prosvetnem področju, še naprej vztrajali na cepitvi sil na škodo naše moči in prosvetnega in nujno tudi nacionalnega dviga in zavednosti našega ljudstva.

SPZ bo zvesta tem izročilom in splošnemu stremljenju tudi našega najbolj priprostega cloveka in ne bo opustila nobene prilike ter bo vložila ves trud za uresničenje tega velikega in hvaležnega cilja.

Za dosego tega cilja bo usmerjeno prizadevanje za tesnejšo povezavo med včlanjenimi društvi, za povečanje pomoči posameznim prosvetnim društvom ne glede na to ali so včlanjena v SPZ, za povečanje dejavnosti prosvetnih društev za meddruštvene prireditve in druge prosvetne in kulturne iniciative.

SPZ ima poleg dobro poslujočega operativnega aktiva za naše razmere dobro urejen različen prosvetni servis, katerega inventar sestavljajo velika izbira diafilmov in diapozitiv, številne reportaže in predavanja za klubske in društvene večere, veliko zalogo glasbenih partitur, narodne noše in projekcijsko aparatur. Ves ta bogati inventar je na razpolago slehernemu društvu brez izjeme. SPZ si bo prizadevala, da bi ta dragoceni in kakovostno odlični material uporabljal društva v čim večji meri. Toda vse to prosvetno in kulturno bogastvo ne bo ustreglo namenu brez ljudi, ki bodo voljni posredovati ta zaklad našim ljudem zato, da se dvigne njih kulturna raven. SPZ meni, da so poklicani izobraženci in mladina, ki bo v doglednem času poklicana voditi naše strnjeno ljudstvo na

Robert Hlavaty

(Nadaljevanje na III. strani)

Koristen posvet goriških prosvetarjev

Prejšnji teden je bilo v Gorici posvetovanje predstavnikov društev Slovenske prosvetne zveze, pod vodstvom podpredsednika SPZ Vida Primožiča.

Sprva so govorili o nakupu časopisov in revij za posamezna prosvetna društva, potem pa so se začeli pogovarjati o prihodnjem obmejnem srečanju, ki bo prihodnje leto v Jugoslaviji, Goriški predstavniki SPZ so že v stikih s predstavniki Zveze kulturno prosvetnih organizacij v Novi Gorici glede priprave tega tretjega obmejnega srečanja (prvo je bilo v Mirnu, drugo v Sovodnjah), na katerega so predstavniki društev SPZ pristali ter obljubili svoje sodelovanje.

Nadalje so razpravljali o podrobnostih za avtobusni izlet na Korosko. Tjakaj bodo odšli pevski zbori Briški grič, Kras in Srečko Kosovel. Izlet bo maja 1966. Predlagano je bilo, naj bi bilo od tej prilike tudi nogometno srečanje, kar so prisotni sprejeli.

Posebno pozornost so posvetili zbiranju abonmajev za Slovensko gledališče v Trstu, vendar pa so se sporazumeli, da se bodo predstavniki SPZ najprej dobobra pogovorili z upravo gledališča.

Predstavniki posameznih društev so SPZ seznanili s svojim dosedanjim delom in z načrti. Predstavniki prosvetnega društva «Jezero» iz Doberdoba Jože Jare je povedal, da so sklicali v vasi občni zbor, ki pa se ni vršil zaradi premajhnega števila udeležencev. Povedal je tudi, da bodo odprli šolo Glasbene Matice, ki jo bo vodil prof. Križmančič. Predlagal je, naj bi se doberdobski pevci, ki ljubijo vokalno glasbo, pridružili pevskeemu zboru «Kras» iz Dola in s Poljan ali pa zboru «Srečko Kosovel» v Ronkah. Zaželel je, da bi godba na pihala iz Doberdoba sodelovala na prosvetnih prireditvah.

Predstavniki sovodnjanskega prosvetnega društva Vilko Fajt je

poročal o težavah njihovega društva, o obmejnem srečanju ter predlagal sklicanje občnega zbora društva, na katerega naj bi povabili tudi predstavnika SPZ.

Saverij Rožič od «Briškega griča» je povedal, da je zbor začel z vajami, da so letos odprli v vasi šolo Glasbene Matice, v katero se je vpisalo že devet otrok, da se pridno vadi instrumentalni ansambel «Briški slavšek», ki je imel že več nastopov. Prisotne je seznanil o sodelovanju zbora z godbo na pihala iz Farre ter predlagal, naj bi na prihodnjih prireditvah v Steverjanu sodelovala tudi tržaška društva.

Vid Primožič je poročal o dejavnosti društva Kras, ki je začelo s pevskimi vajami, njegovi člani pa bili prejšnjo nedeljo na avtobusnem izletu v Sloveniji. Poleti so imeli prireditev z Beneškimi fanti.

Ob koncu so govorili o upravnih zadevah. Določili so društveno članarino, ki naj znaša od 1.000 lir navzgor letno,

G. V.

Z gostovanja ansambla «Tamburica» v Steverjanu

V tem in prihodnjem mesecu bomo slavili dve obletnici našega velikega primorskega pesnika «Goriškega slavčka» Simona Gregorčiča. 15. oktobra 1844 se je rodil, 24. nov. 1906 pa je umrl. Prav je, da naša prosvetna društva ti dve obletnici na primeren način počastijo. Na sliki Gregorčičeva rojstna hiša na Vrsnem, ki jo nameravajo preurediti v muzej, v katerega bi prenesli Gregorčičeve osebne predmete, ki jih v večini hrani goriški muzej, in uredili stalno razstavo njegovih del

Ne enodnevnih mušic!

Za prosvetno delo se odpira nova delovna sezona. Prosvetna društva in njihovi odseki so pričeli z vajami in pripravami. Porajajo se novi načrti, nove pobude. Prosvetni delavci čutijo pomanjkanje tega in onega. Zeleli bi kako novo realizacijo, kako novo obliko dela. Ze v prejšnji sezoni smo ugotavljali, da je v marsikaterem društvu opazen nov elan, novo navdušenje. Posebno zato, ker je marsikje številna mladina pristopila k konkretnemu delu. Na novo so zaživela nekatera društva, za katera smo se bali, da so že dokončno zaspala. Vse to je razveseljivo in nam daje dobre upe za bodočnost.

Vendar se je v tej vneti že večkrat preveč razsipno trosilo z razpoložljivimi silami, tako da velik in požrtvovalen napor ni rodil tistih sadov, ki smo si jih zastavili. Neredko se je dogodilo, da so se veliki napori razblinili v kratkotrajno improvizacijo, ki je v prvem trenutku vzbujala videz mogočnega kresa, se je pa kmalu izkazalo, da je bil tisti kres le kratkotrajen plamen, ki ga je netila prazna slama. Take ponesrečene pobude pa našemu prosvetnemu delu prej škodujejo kot koristijo. Vsak tak poraz nujno nekoliko demoralizira prizadevne prosvetarje in morda vzamejo voljo za kako kasnejšo iniciativo, da bi morda imela več izgledov na uspeh.

Zato bi bilo priporočljivo, da bi društva in njihovi odbori res temeljito premislili in analizirali možnosti za vsako novo pobudo. Da se pri tej analizi ne bi omejili na enkratno možnost uresničenja nekega predloga temveč upoštevali možnosti trajnega delovanja v eni ali drugi smeri. Nemci imajo zelo lep izrek: «Einmal ist keinmal.» To je: enkrat samkrat pomeni nikoli. Se pravi, da če smo kako stvar naredili

le enkrat je isto, kakor da je nismo nikoli naredili. Zelo koristno bi bilo, če bi to misel imeli vedno pred očmi. Vrednost in pomembnost našega prosvetnega dela lahko ocenjujemo le, v kolikor ima to delo neko stalnost in trajnost. Enkratna, še tako blesteča kulturna manifestacija, zapusti le kratkotrajen vtis. Če pa hočemo pripadnike naše manjšine res prepajati z našo kulturo, moramo stalno ponavljati, stalno nuditi. Seveda z nujno potrebnimi variantami v pogledu repertoarja, oblik in oseb. Kakor nam je za telesno življenje potrebna vsakodnevna hrana z vsemi spremembami, tako moramo težiti, da bo vedno večjemu številu pripadnikov naše manjšine postala tudi duševna hrana vsakodnevna potreba. Zalibog marsikateremu delu našega prebivalstva kulturna hrana še ni nujna potreba. Mislijo, da je dovolj, če zadostijo le svojim telesnim potrebam. In so s takim stanjem tudi zadovoljni. Prav z vedno na novo se ponavljajočim kulturnim delom moramo počasi in trdovratno ustvariti navado. In navada, ki je, kakor pravimo, železna srjaca, bo postopoma ustvarila potrebo po kulturnih dobrinah. Le ljudstvo, ki kulturno živi, se lahko imenuje kulturni narod. Brez kulture je ljudstvo le amorjna masa, brezvoljna creda, ki jo lahko vsak pastirček nažene v poljubno stajo.

Zato glejmo, da najprej obdržimo pri življenju to, kar že imamo. In da po možnosti to še poglobimo in izpopolnimo. Če pa so ugodne prilike, da lahko ustvarimo tudi kaj novega, lotimo se dela z dobrim premislekom in glejmo, da bomo ustvarili nekaj trajnega. Ne pa enodnevnih mušic.

Ubald Vrabeč

POD OKRILJEM PROSVETNEGA DRUŠTVA «ŠKAMPERLE» PRI SV. IVANU

Zbrali se bodo nekdanji člani mladinskih društev na Tržaškem

V soboto, 9. t.m. se bodo pod okriljem prosvetnega društva Skamperle pri Sv. Ivanu zbrali v dvorani na stadionu «Prvi maj» na družabnem večeru, združenim s kulturnim programom, številni nekdanji mladinci, člani takratnih mladinskih društev na Tržaškem. Po dolgih letih se bodo zopet zbrali nekdanji tovariši, ki so skupno delovali med obema vojnama v mladinskih društvih in poznejših skupinah na Tržaškem in ki so jih predvojne in povojne razmere razpršile na vse vetrove, ali pa so se vključili v to ali ono dejavnost tu pri nas.

Sobotno srečanje bo za bivše mladince vsekako izreden dogodek; zbrali se bodo mladinci, ki so pred štiridesetimi... tridesetimi... petindvajsetimi leti delovali v tedanjih tako številnih društvih in skupinah na Tržaškem.

Mladinska društva, ki so se porodila po prvi vojni, so imela zelo važno vlogo v tedanji dobi, ko so se nad našimi kraji in nad slovenskim ljudstvom še posebej zgrnili črni oblaki nasilja, raznarodovanja in uničevanja vseh naših kulturnih in gospodarskih dobrin. Mladinska društva so tedaj bila kakor plamenica, ki je mladini kazala pot, utrjevala v njej narodno zavest in odpor proti vsestranskemu zatiranju naših ljudi. V mladinskih društvih, ki so s časom nastala v številnih krajih na Tržaškem, so se vzgajali trdni značajni ljudje; v marsičem so društva nadomestila šolo in kulturno vzgajala slovensko mladino. Utrjevala se je zavest, da bodo le z združenimi močmi mogli vzdržati pred velikim nečloveškim raznarodovalnim pritiskom in da bomo mogli postaviti trdne temelje tudi za poznejšo dobo.

Ze leta 1922, nekaj manj kakor leto dni po požigu Narodnega doma, sta se ustanovila Zveza mladinskih društev in prvo mladinsko društvo Prosveta pri Sv. Jakobu v Trstu. Prvi predsednik Zveze mladinskih društev je bil Vojko Fertuga, njen prvi tajnik Roman Pahor, pozneje pa Josip Kosovel. Ti imajo skupno z mnogimi drugimi velike zasluge za ustanavljanje novih mladinskih društev. Med mladino je zavladal val navdušenja, društva so se vsestransko razcvetela. V njih okrilju so se organizirala poučna predavanja z najrazličnejšo tematiko, na rednih članskih sestankih so se obravnavala važna vprašanja o kulturno-prosvetnem, narodnoobrambnem in drugem delovanju. Delovale so knjižnice, dramski odseki, pevski zbori, športni odseki, organizirali so se tečajji za slovenščino itd. Vodstvo ZMD je imelo polne roke dela za koordiniranje in usmerjanje vsestranskega delovanja.

Ustanovilo se je tudi športno udruženje, ki je koordiniralo delovanje športnih odsekov in športnih društev. Na športnih tekmovanjih in na kulturnih prireditvah so se člani društev medsebojno spoznavali in tesneje povezovali. Zlasti pa so utrjevali prijateljstvo in tovarištvo mladinski tabori, ki so se prirejali zdaj tu zdaj tam in na katerih se je zbralo več sto mladincev, ki so nastopali s pestrimi kulturnimi, športnimi in zabavnimi programi. Med mladinci je bilo obvezno tikanje, nazivali pa so se s tovariši.

Revija «Naš glas», ki je začela spočetka izhajati kot glasilo srednješolcev, se je pozneje spremenila v glasilo Zveze mladinskih društev. Njen odgovorni urednik je bil Roman Pahor. Na žalost, pa je moral «Naš glas» kaj kmalu utihniti, kakor

je nasilnež drugo za drugim zadržal tudi vsa mladinska in druga društva...

V mladinskih društvih so vzrastli junaki Bidovec, Marušič in Miloš, vzrastli so mladinci, ki so po bazoviški tragediji nadaljevali delo v poznejših ilegalnih skupinah, v katerih so se združevale nove mlade sile in leta 1941 so padle na Opčinah nove žrtve, ker je bila v njih neomajna vera, da mora zmagati pravica. Mnogo bivših mladincev je zatem pobrala strašna morija, ki je sledila.

Bazoviškimi junakom se je dostojno oddolžil Vekoslav Spanger s svojo knjigo Bazoviški spomenik. V tej knjigi govori tudi v delovanju mladinskih društev. Prav ta knjiga in še prejšnji članki o mladinskih društvih, ki so izhajali februarja letos v Primorskem dnevniku, so dali povod, da se je med mnogimi mladinci porodila želja, da bi se kdaj zopet zbrali na družabnem večeru. Zelja se je med poznejšimi pomenki bolje izoblikovala, tako da je prosvetno društvo Skamperle pri Sv. Ivanu prevzelo skrb za organiziranje tega večera v okviru kulturne prireditve, na katero bodo s posebnim vabilom povabljeni člani bivših mladinskih društev in poznejših skupin. Program zajema med drugim recitacije članov PD Skamperle, pevski nastop bivših mladink s pesmi, ki so se pele na takratnih izletih, pevski nastop komornega zbora J. Gallus in prosto zabavo.

Med bivšimi mladinskimi in športnimi društvi ter organizacijami ni bilo ali skoro ni bilo razlike v delu, hotenju in postavljenih ciljih, kakor ni bilo razlike med skupinami, ki so se pojavile po oblastvenem razpustu mladinskih in športnih društev, ker so ohranile miselnost in značaj prejšnjega mladinskega gibanja.

«Mladinci», ki se bodo zbrali, so sodelovali v naslednjih mladinskih društvih in organizacijah: Zveza mladinskih društev v Trstu, Sportno udruženje v Trstu, Dijaški krožek Nicolò Tommaseo v Trstu, Mladinska društva: Prosveta, Sv. Jakob; Sv. Marija Magdalena Spodnja; Sparta v Skednju; Rocol; Zarja v Rojanu; Prosek; Ladja na Kontovelu; Sv. Ivan; Sv. Križ; Barkovlje; Prosveta na Opčinah; Zarja v Bazovici; Višava na Konknelu; Gaj pri Banih; Gropada; Trebče; Kavčiči; Kras v Storjah pri Sežani; Jadran v Dekanijah; Tabor v Sežani; Kobdilj v Kobdilju na Krasu; Zastava, Lonjer-Katinara; Prosveta v Borštu; Zora v Skorklji, Sportna društva: Obzor, Sv. Marija Magdalena Zgornja; Primorje, Prosek, Sportni klubi: Concordia, Trst; Val, Barkovlje; Jadran, Herpelje; Adrija, Trst; veslaški klub «Sirena», Trst; Stempiharji in njim sorodne skupine.

Ceprav je poteklo že mnogo let, veže nekdanje mladince, ki se bodo na tem večeru zbrali, še vedno isto tovarištvo, ki jih je družilo pred toliko leti pri skupnem delu. Prav njihovo tedanje delovanje je skupno z drugimi mnogo prispevalo, da so se razmere za nas izboljšale in da se bodo mogli zbrati na sobotnem večeru.

Ob tej priložnosti želijo mladinci izreči vse priznanje današnji mladini, ki je tolikokrat pokazala, da zna čuvati in krepiti, kar se je s tako velikimi žrtvami ohranilo in znova pridobilo; ki zna biti v prvih vrstah, ko gre za našo pravdo. Pokazala je, da je vredna naslednica nekdanje mladine in da so ključni nekdanjih mladincev prišli v dobro in zanesljivo varstvo.

Milan Bolčič

V okviru letošnje proslave bazoviških žrtev je bil na njihovem grobu na pokopališču pri Sv. Ani odkrit nov spomenik, ki sta ga izdelala slovenska umetnika ak. kipar Zdenko Kalin in arh. Boris Kobe. Ob odkritju spomenika je pel zbor p. d. «Vesna» iz Sv. Križa pod vodstvom pevovodje Frančka Zerjala (na sliki). Na proslavi ob bazoviškem spomeniku na strelišču pa so peli združni zbori pod vodstvom pevovodje Sveta Grgiča. V okviru ločene proslave, ki jo je priredila Slovenska skupnost, sta Nora Jankovičeva in Rudolf Saša recitirala Širokove pesmi, prav za to obletnico pa je izšla tudi dragocena knjiga Vekoslava Spangerja «Bazoviški spomenik»

Seznam novih diafilmov servisa Prosvetne zveze

Mizica pogrnj se	B	Zivali — prenašalci bolezn	C
Zbrani Godci	B	Samo dvoje oči imamo	C
Zlata ribica	B	Cuvajmo vid naših šolarjev	C
Martin Krpan	B	Vesela ježka	C
Simon Gregorčič	C	Dr. Alojz Gradnik	C
Povest o trmasti in pametni muli	B	V svetu žuželk	B
Dolenjska v NOB	C	Ptice pevke	B
Kočevski Rog in partizani	C	Simon Jenko	C
Narodni heroj Franc Rozman-Stane	C	Najbližji sorodnik; človeka	B
Muzej NOB	C	Slikar France Pavlovec	B
Razpad stare Jugoslavije in prihod okupatorja	C	Ivan Tavčar	B
Koroška v borbi	C	Ivan Grohar	B
Partizansko Slovensko narodno gledališče	C	Destovnik Kajuh	C
Slovenska partizanska glasba	C	Ivan Cankar	C
Slovenska partizanska grafika	C	Razporeditev živalstva na zemlji	B
Likovni umetniki v NOB	C	Umetnost starega orienta	B
Zmagoslavna pot OF	C	Starogrška umetnost	B
Slovenski narodni heroji	C	Narodna galerija v Ljubljani	B
Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju	C	Medvedek obišče čebele	C
Dražgoška bitka	B	Slovensko srednjeveško stensko slikarstvo	B
Zivljenje in delo Borisa Kidriča	C	Naš vrt	B
Matej Bor	C	Razširjenost ras po svetu	C
Kranjski Komedijanti	C	Izumirajoča plemena	C
Premogovniki v LRS	C	Gozdni prijatelji	C
Druga svetovna vojna	C	Slovenske pesnice in pisateljice	C
Uvod v likovno umetnost	C	Josip Jurčič	C
Slovenska protestantska književnost	C	Gozd	B
Zdravila	B	Izumrlje živali	B
Zivljenje v stoječih vodah	C	Polje	B
Antibiotiki in plesni	C	Ljubljana med NOB	B
Nastanek in razvoj živih bitij	C	Od podobopisa do abecede	C
Zdravi in lepi zobje	B	Potresi	C
Kaljice	B	Razporeditev rastlinstva na zemlji	B
Mladi umetniki	B	Ilirizem in Stanko Vraz	C
Alkoholizem	C	Gradovi na Slovenskem — Gorenjska	B
		Gradovi na Slovenskem — Dolenjska	B
		Anton Tomaž Linhart	C
		Slovenska književnost protireformacije in baroka	C
		Srednjeveška mesta	C
		Doba praskupnosti	B
		Primož Trubar	C
		Vulkani	B
		Presnavljanje snovi v naravi	C
		Bakterije	C
		Kette - Murn	C
		Moderna galerija v Ljubljani	B
		C = črno bel	
		B = barvan	

Razstava ob obletnici bazoviških mučenikov

V torek 7. sept. je bila v Gregorčičevi dvorani odprta dokumentarna razstava v počastitev spomina bazoviških junakov. Razstava, ki jo je smotno zbral in uredil slikar Jože Cesar, je bila dokumentaren prikaz časa in razmer v katerih so delali bazoviški junaki in sploh takratna zavedna slovenska mladina. Pred gledalci so se zvrstile slike o takratnih mladinskih in prosvetnih društvih, o fašističnem razdejanju našega narodnega imetja, o ilegalnem delovanju mladine, o športnih združenjih, razna literatura in pa tiskani dokumenti, kako je fašistični tisk, zlasti «Il Piccolo», z nasladi pisal o ustrelitvi bazoviških junakov in o procesih proti našim najbolj zavednim in delavnim ljudem. Razstavljeno gradivo je v glavnem last Narodne in študijske knjižnice, etnografskega arhiva pok. Zorka Jelinciča in raznih zasebnikov.

Ob začetku...

(Nadaljevanje s I. strani)

prosvetnem in tudi na drugih področjih našega narodnega življenja, na to delo.

Zato vabi SPZ izobražence, naj žrtvujejo del svojega časa in vrnejo narodu dolg, ki jim ga narekuje skupna dolžnost in odgovornost za naš obstoj. Tudi v tej smeri si bo SPZ prizadevala dobiti čimveč prijateljev v mestu in na deželi, ki bodo sodelovali pri našem skupnem naporu. Saj gre končno za korist skupnosti, katere smo člani in katere srečna bodočnost je slehernemu Slovencu v Italiji brez dvoma pri srcu. S temi mislimi gre SPZ na delo v novi poslovni dobi.

S SESTANKA ZASTOPNIKOV PROSVETNIH DRUŠTEV

O problemih in o načrtih za delovanje v novi sezoni

V ponedeljek 13. septembra so se sestali predstavniki tržaških prosvetnih društev SPZ in razpravljali o raznih prosvetnih vprašanjih, okvirno pa tudi o bodočem delu v novi sezoni.

Seveda je bilo v prvi vrsti govora o delovanju pevskih zborov, ki predstavljajo srž našega prosvetnega življenja. Da bodo lahko pevski zbori pogosteje nastopali z več pesmimi, je bil izražen predlog, naj bi se zborji med seboj dogovorili, po dva, trije, štirje, in priredili lokalne koncerte povsod tam, kjer je na razpolago dvorana, tj. v Boljuncu v kino dvorani, na Opčinah v Prosvetnem domu, v Križu v Ljudskem domu in v Nabrežini; v dvorani p.d. Igo Gruden. Poleg teh lokalnih koncertov pa bo seveda tudi letos 19. decembra o srednja revija pevskih zborov v Kulturnem domu.

Združeni pevski zbori SPZ se bodo v maju prihodnjega leta podali na Koroško, da bodo s tem vrnili obisk koroških pevcev, ki so v maju nastopili pri nas. Dvo-dnevne izlete, ki bo verjetno zadnje nedeljo v maju 1966, se bodo v prvi vrsti udeležili člani pevskih zborov in godb, ki bodo k skupnim stroškom, ki jih bo krila Prosvetna zveza, prispevali od 2000 do 3000 lir. V kolikor bodo možnosti za ureditev prenočišč in prehrane za ta dva dneva, se bodo izlete lahko udeležili tudi ostali člani prosvetnih društev, ki pa bodo morali plačati celoten znesek za izlet. Višina tega zneska bo določena naknadno.

Govorili so tudi o tradicionalni «Prešernovi proslavi» in v skladu s priporočili zadnjega občnega zbora v Nabrežini glede sodelovanja med prosvetnimi organizacijami, so sklenili, da bodo k sodelovanju na proslavi povabili tudi društva, ki niso člani PZ ter Slovensko-hrvaško prosvetno zvezo in Slovensko prosveto.

Vsi prisotni predstavniki so se strinjali z zamisljivo, da bi v juniju 1966 priredili obsejno srečanje prosvetnih društev na Tržaškem, in sicer v Prosvetnem domu na Opčinah. Doslej so taka obsejna srečanja z velikim uspehom priredila goriška društva leta 1964 v Mirnu na jugoslovanski strani ter leta 1965 v Sovodnjah na naši strani.

Sestanka se je udeležil kot predstavnik Slovenskega gledališča tudi Filibert Benedetič, ki je obrazložil razmere, v katerih deluje naše gledališče. Za pritegnitev čim večjega števila stalnega občinstva, je uprava SG razpisala celo vrsto abonmajev, ki so tudi že bili objavljeni v tisku. Za naše podeželje je najvažnejše dejstvo, da bo v ceni abonmaja (5000 lir za deset predstav) vključen tudi prevoz, ki bo organiziran vsakokrat ko bo število prijaviteljev tolikšno, da bodo napolnili en avtobus.

Avtobusi bodo vozili na progah: Dolina, Boljunc, Boršt, Ricmanje, Kulturni dom; Trebče, Padriče, Bazovica, Kulturni dom in Nabrežina, Križ, Prosek, Kulturni dom.

Predstavnik Slovenskega gledališča je apeliral na podeželjska društva naj pridobivajo abonente za gledališče, saj bodo s tem opravila dragoceno delo.

Obsežno so predstavniki prosvetnih društev razpravljali tudi o vpisovanju otrok v slovensko šolo, zavedajoč se, da imajo tudi pri tem člani prosvetnih društev veliko nalogo. Zlasti nekatera društva so pri tem pokazala veliko prizadevnost in tudi uspehe, sicer pa so v prepri-

Prva seja novoizvoljenega odbora Slovenske prosvetne zveze

čevanju premalo zavednih staršev za vpis otrok v slovensko šolo sodelovali vsi Slovenci neglede na politično in ideološko usmeritev.

Na zadnjem občnem zboru je bil sprejet sklep, da bodo društva plačevala letno članarino 1000 lir. Prva odborova seja pa je določila, da bo članarina znašala od 1000 lir navzgor. To bo seveda le simbolični znak pove-zave društev v zvezi, sicer pa je p.d. Skedenj že sklenilo, da bo njegov delež letne članarine znašal 2000 lir.

Končno je na pobudo pevovodij zveza natisnila izkaznice za vse pevce vseh pevskih zborov na Tržaškem in na Goriškem. Izkaznica bo služila tudi za popust pri koncertih.

V zvezi z razpravo o vpisovanju slovenskih otrok v slovensko šolo, je SPZ na predlog nekaterih prosvetnih društev poslala mariborskemu škofu dr. Maksimilijanu Držečniku zahvalno pismo, ki se glasi:

«Zastopniki slovenskih prosvetnih društev v Italiji, ki delujejo v okviru Slovenske prosvet-

ne zveze, so na posvetovanju 13. septembra t. l. razpravljali tudi o vpisu naših slovenskih otrok v slovenske šole.

Člani prosvetnega društva z Opčin so ostalim zastopnikom posredovali besede Vaše pridige na Opčinah 12. septembra letos, v kateri ste pozvali slovenske roditelje, da vpišejo svoje otroke v slovensko šolo, da bodo lahko vzljubili in spoštovali materino besedo.

Za te spodbudne in plemenite besede se Vam v imenu naših društev iskreno zahvaljujemo.»

OHRANILI JIH BOMO V HVALEŽNEM SPOMINU

Razredčene prosvetne vrste:

ZORKO JELINCIC

V torek, 13. julija je v Trstu umrl Zorko Jelincic, neustrašni in požrtvovalni bорец za pravice Slovencev v Italiji in vneti ter vsestranski kulturni in prosvetni delavec. Ko je moral l. 1924 prekiniti dotedanji študij na univerzah v Ljubljani in v Pragi, se je z vsem srcem posvetil delu pri takratni Zvezi prosvetnih društev na Goriškem in skupno z nekaterimi drugimi slovenskimi izobraženci obudil k življenju 76 prosvetnih društev na Goriškem. Bil je aktiven sodelavec Goriške Matice. Po osvoboditvi je bil prvi poverjenik za prosveto pri PNOO v Trstu, predsednik planinskega društva, voditelj fotokluba, redni sodelavec vseh naprednih slovenskih publikacij v Trstu in Gorici ter vodja etnografskega odseka pri študijski knjižnici.

FORTUNAT MIKULETIC

V petek, 17. septembra je v ljubljanski bolnišnici umrl odv. Fortunat Mikuletic, znani tržaški pravnik in prosvetni delavec. Aktiven kot mladenič v akademskem društvu «Balkan» v Trstu, kjer se je rodil l. 1888 se je nato izsolal v Trstu in na Dunaju ter se posvetil odvetniškemu poklicu, toda prosvetno delo je bilo njegovo idealno torišče. Po vojni se je vrnil v Trst kjer je bil več let predsednik Glasbene Matice, podpredsednik Prosvetne zveze in zvest sodelavec vseh naprednih slovenskih publikacij v Trstu. Odlikoval se je s svojim vedrim in zdravim humorjem in tudi objavil celo vrsto svojih humorističnih spisov. Stari «balkanci» imajo še dobro v spominu njegovo humoristično publikacijo «Biks». Po preselitvi v Koper je bil urednik in prevajalec Uradnega lista koprškega okraja.

JOZE HUMAR

V torek, 21. septembra je v goriški bolnišnici umrl Joze Humar iz Steverjana. Pokojnik ni bil samo vidna osebnost goriških Brd in zaveden ter napreden Slovenec, temveč tudi požrtvovalen prosvetni delavec. Kot tak se je aktivno vključil v prosvetno življenje v Steverjanu in bil član odbora prosvetnega društva «Briški grič», v katerem sodelujejo tudi njegovi otroci, katere je vzgojil v poštenem narodnem in naprednem duhu. Razen tega je bil tudi član odbora Kmečke zveze in dvakrat izvoljen na napredni listi občinske skupnosti.

Z njegovo prerano smrtjo so števerjanski prosvetarji izgubili predanega delavca, ki je znal svoje navdušenje posredovati mladim, z njim živeti in z njimi delati. Njegov pogreb je potrdil priljubljenost, ki jo je užival pri vseh, ki so ga poznali.

Radio Trst A in sodelovanje prosvetnih društev

Zastopstvo Slovenske prosvetne zveze in prosvetnih društev: Svo-to Grgič, Ignac Ota, Franček Zerjal in Edvin Svab je zaprosilo za razgovor z ravnateljem radia Trst A inž. Sancinom. Razgovor je bil 17. septembra letos.

Tajnik SPZ Edvin Svab je inž. Sancinu obrazložil sledeče probleme:

Pripadnik slovenske narodne skupnosti pri nas ima pravico in dolžnost, da spremlja delovanje svojih osrednjih kulturnih ustanov. Kakor je pravilno, da govorimo o vpisu otroka slovenskih staršev v našo šolo, o njeni kvaliteti in njenih problemih; kakor kritiziramo in svetujemo Slovenskemu gledališču glede repertoarja, tako moramo najti stik tudi s tako važno kulturno ustanovo kot je slovenska radijska postaja Trst A. Zdi se nam, oziroma prepričani smo, da deluje ta postaja zaradi nas — manjšine. Zato bo pravilno, da uprava takega radia tudi to upošteva. Zato so predstavniki SPZ predlagali, naj bi radio Trst A skliceval od časa do časa, mogoče enkrat letno, posvetovanja predstavnikov slovenskih kulturnih in prosvetnih ustanov (Slovenska šola, Slovensko gledališče, Glasbena Matica, Slovenska prosvetna zveza, Slovenska prosveta in druge), nadalje naj bi se uvedle v Kulturnem domu javne oddaje tipa pokaži kaj znaš ali nekaj podobnega.

Nato so pevovodje obrazložili mnenja vseh zborovodij glede snemanja pevskih zborov v radu.

Dosedanji honorar je vsekakor prenizek in nesprejemljiv. Tudi dejstvo, da je radio uporabljal en posnetek skozi celo desetletje, zato da šteti, ni v sorazmerju z velikimi in mnogokrat dvomljivo upravičenimi izdatki RAI. Vsak pevski zbor naj bi snemal vsaj enkrat na leto po perlagani tarifi. Za ta snemanja morajo priti v poštev tudi partizanske pesmi (od leta 1945 jih je radio Trst A baje posnel tri).

Se vprašanje o možnosti snemanja godb na pihala.

Na zgornja izvajanja je inž. Sancin odgovoril, da bo te predloge prenesel naprej ter v kratkem nanje odgovoril. Na koncu je še izrazil pripravljenost postaje, da snema pevske zборе, godbe na pihala in tudi krajša dramska dela (enodejanke), ki jih pripravljajo amaterske dramske skupine. Za slednje nudi radio celo režiserja za nekaj mikrofonskih vaj pred snemanjem.

Upamo in želimo, da bi naša slovenska radijska postaja ugodno sprejela navedene predloge ter jih z razumevanjem tudi ugodno rešila.

še

Desetletnica godbe na pihala iz Divače

Dne 19. septembra je godba na pihala iz Divače praznovala desetletnico obstoja. Ta jubilej je proslavila s koncertom, ki je bil v Prosvetnem domu v Divači.

Na koncertu sta poleg godbe iz Postojne sodelovali še godba iz Trebč in Proseka. Srečanje štirih godb, desetletnica, natibito polna dvorana, navdušeno občinstvo, dobra organizacija in izvrstna kapljica so prispevali k izrednemu uspehu prireditve.

Pomen Willesove baletne šole pri p.d. Barkovlje

Sredi oktobra bo v prostorih prosvetnega društva v Barkovljah začela delovati baletna šola, ki jo bo vodil naš znani in poštovani baletni mojster Adrijan Willes. Vpisovanja so že v teku vsak dan od 16. do 18. ure na sedežu društva.

Prizadevanja Adrijana Willesa na baletnem področju segajo že v leta nazaj in čeprav žal iz različnih razlogov niso mogla biti konstantna — neprekinjena, so vendarle rodila lepe sadove in tudi uveljavila nekatero posameznike, kar samo potrjuje resnost in pa strokovnost Willesove šole. Tudi v samih Barkovljah je imel Willes pred dvema letoma baletno šolo, ki je bila zelo dobro obiskana, saj jo je redno obiskovalo od 15 do 20 gojencev. Poleg tega je Willes poučeval balet že v okviru Slovenskega gledališča, pri p.d. «Ivan Cankar» in v slovenskem dijaškem domu, povsod z vidnimi uspehi.

V razgovoru z Adrijanom Willesom smo prišli do dokaj žalostne ugotovitve, da pri nas za to zvrst umetniškega izživljanja žal ni dovolj zanimanja, ne toliko pri mladini kot pri raznih kulturnih in prosvetnih ustanovah, ki se morदा le premalo zavedajo važnosti baletne šole tudi za naše kulturno in prosvetno življenje. In pri vsem tem niti ne gre toliko za pomanjkanje finančnih sredstev, kar bi bilo tudi premostljivo, kot predvsem za odnos do baletne vzgoje, ki v ostalem sploh ni, vsaj v naših razmerah ne, namenjena sama sebi. Willes prav to plat baletne vzgoje še zlasti poudarja, ko pravi, da bi se s kadrom baletnih gojencev lahko sicer po potrebi okoriščalo tako Slovensko gledališče kot Glasbena Matica in posamezna prosvetna društva tako pri otroških igrah in igrakah, pri eventualnem uprizorjanju ope-

ret, pri raznih koncertnih in tudi solističnih baletnih nastopih itd., da pa je prvenstvena važnost baletne šole v telesni vzgoji mladine. Baletna šola namreč privaja mladino k pravilnejši držji telesa, k lepši in gracioznejši hoji, učinkovito prispeva h korekturam raznih manjših telesnih hib in napak v držji, hoji, kretnjah itd., povrh vsega pa vzgaja smisel za ritem in posluh in razvija glásbeno sprejemanje v otroški duševnosti. Koristi baletne šole so torej mnogostranske in prav zaradi tega bi se morali bolj zavedati vsi tisti, ki imajo pri nas opravka s kulturnim in prosvetnim življenjem.

Adrijan Willes bo letos v Barkovljah prav zaradi pomanjkanja kontinuitete baletne vzgoje, začel ponovno s prvim tečajem, to je povsem od začetka, z osnovnimi elementi baletne vzgoje. Števila vpisanih ne mara omejevati in

Prizor iz Willesove baletne šole

Prizor iz Willesove baletne šole

niti ne starostne dobe prijaviteljnih, saj bo sprejel v šolo vse, ki čutijo ljubezen do klasičnega baleta od 6. leta starosti dalje, dečke in deklice. Vaje bodo od sredine oktobra do konca maja dvakrat na teden, šolski pouk pa se bo zaključil z nastopom, po možnosti v Kulturnem domu, kar

bo pač odvisno tako od števila gojencev kot od uspehov, ki jih bodo pokazali. Vaje bodo — kot že rečeno — v prostorih p.d. Barkovlje, ki jih prav sedaj preurejujejo z namestitvijo novega droga in vsemi potrebnimi rekviziti, tako da bo ambient odgovarjal vsem zahtevam.

Cevrav je ime Adrijana Willesa med našo slovensko javnostjo že dobro znano, pa je vendarle prav, da povemo še nekaj besed o njem. Za balet se je navduševal že od rane mladosti, vendar pa je začel s šolskim študijem šele v času službovanja vojašine v Rimu, kjer je obiskoval tunkajšnje baletno šolo v opernem gledališču. Kasneje je izpopolnjeval svoje znanje pri znani tržaški baletni mojstrinji Jesipovi in nato še pri odlični in sedaj že pokojni pedagoginji in koreografinji Bronzjevi v tržaškem gledališču Verdi. Poslej je bolj ali manj redno sodeloval pri našem gledališču, v zadnjih treh letih pa je reden gost opernega gledališča v Španiji v Palmi di Majorca, kjer je gostoval tudi letos kot asistent koreografije in kostumograf pri operi «Carmen» in pri opereti «Vesela vdova», pa tudi kot plesalec v baletnem zboru.

Nov odbor društva «Kras» iz Dola-Poljan

Prosvetno društvo «Kras» iz Dola-Poljan je imelo 28. avgusta svoj redni letni občni zbor, na katerem so člani izvolili nov odbor. Za predsednika društva so ponovno izbrali Karla Boneto, drugi odborniki pa so: podpredsednik Marij Gergolet, tajnik Marij Ferligoj, blagajnik Dominik Jurn, gospodar Jožef Peric, odbornik za šport, izlete in prireditve Marij Peric, nadzorni odbor pa sestavljajo: Jožef Gergolet, Leopold Vižintin in Stefan Vižintin.

Seveda so na občnem zboru pregledali opravljeno delo, pri čemer je predsednik Boneta poudaril, da bi društvena dejavnost ne smela sloneti samo na pevskem zboru, ki pod vodstvom Pavline Komelove že več let marljivo deluje, temveč na drugih dejavnostih, ki so bile doslej zanemarjene. Prav tako so govorili o vprašanju prostorov,

Razpravam in kritikam, izrečenim na občnem zboru, so kaj kmalu sledila tudi dejanja. Priporočilom, naj bi poživili družabno dejavnost, so se takoj odzvali in so v drugi polovici septembra organizirali izlet članov in prijateljev društva z avtobusom v Slovenijo, ki je kljub slabemu vremenu dobro uspel in zbudil splošno zadovoljstvo med udeleženci.

V zgodnjih jutranjih urah so se odpeljali od doma preko Rdeče hiše in po Soški dolini do Cerknega. Tu so si ogledali partizansko bolnico Franjo ter se nato odpeljali preko Petrovega brda do Škofje Loke. Tam so si ogledali grad z zanimivim muzejem ter se ustavili na kosilu.

Popoldne so se ustavili pri Urhu v bližini Ljubljane ter si z zanimanjem ogledali spomenik padlim borcem in talcem ter mučilno orodje in druge reči, ki spominjajo na njihovo žrtev. Na povratku so se ustavili tudi v Ljubljani ter v večernih urah krenili proti domu, potem ko so se ustavili še v Postojni in Ajdovščini.

Kulturno-prosvetni pregled za julij, avgust, september

JULIJ

- Redni občni zbor Glasbene Maticice v Trstu z izvolitvijo novega odbora.
- V Idriji otvoritev mednarodne filatelistične razstave s sodelovanjem članov slovenskega filatelističnega kluba v Trstu «L. Košir» Srečka Merlika, Emilije Perko, Vladimira Podbrščka in Ivana Ločnikarja.
- Na zboru prekomorskih brigad v Ilirski Bistrici sodelujejo pevski zbori Prosek-Kontovel, «Srečko Kosovel» iz Ronk in «Kras» iz Dola-Poljan.
- Začetek ljudske veselice Slovenske prosvetne zveze v Nabrežini.
- Nastop zborov iz Repna in s Proseka-Kontovela ter proške godbe na prazniku kraškega terana in pršuta v Repnu.
- Ljudska veselica Slovenske prosvetne zveze v Nabrežini z nastopom pevskih zborov Galus — Trst, Slovan — Padriče, Briški grič — Steverjan, Igo Gruden — Nabrežina, Valentin Vodnik — Dolina, Slovenec — Boršt, Lipa — Bazovica, Prosek-Kontovel, Repen, Vesna — Križ, Kras — Dol-Poljane, Srečko Kosovel — Ronke ter godb iz Trebč, s Proseka in iz Nabrežine.
- Prireditve p.d. «Oton Zupančič» iz Standreža s sodelovanjem godb.
- Nadaljevanje prireditve p.d.

- «Oton Zupančič» iz Standreža.
- Zabavna prireditve p.d. «Kras» iz Dola-Poljan s sodelovanjem ansambla «Beneški fantje».
- V Sv. Križu v Ljudskem domu proslava 20-letnice osvoboditve z recitacijami in s sodelovanjem pevskega zbora p.d. «Vesna» iz Sv. Križa.
- Otvoritev župne prosvetne dvoranice v Standrežu s kulturnim programom (nastop cerkvenega zbora, igrice in recitacije).
- Zabavna prireditve p.d. «Kras» iz Dola-Poljan s sodelovanjem ansambla «Beneški fantje».
- Akademija ob otvoritvi župnijskega doma sv. Andreja v Standrežu s sodelovanjem cerkvenega zbora in mladinskega dekliskega zbora, zabavnimi prizori, rajanjem in recitacijami.
- Sestanek tajništva SHLP z izvolitvijo novega predsednika Franca Gombača, podpredsednice Zore Košutove, tajnika Mira Kaplja in namestnice tajnika Stanke Hrovatinove.
- V Kulturnem domu v Trstu nastop ansambla «Tamburica» iz Pittsburgha s folklornimi in narodnimi pesmimi.
- Slavje p.d. «Briški grič» iz Steverjana «Na dvoru».

AVGUST

- Slovenski tabor na Repentabru s sodelovanjem proške godbe, folklorne skupine Slovenskega kulturnega kluba in pevcev Zveze pevskih zborov.

- (Prireditve prekinjena zaradi dežja).
- Nastop ansambla «Tamburica» iz Pittsburgha v Steverjanu v gosteh p.d. Briški grič.
- Začetek festivala «Dela» v Dolini s sodelovanjem kulturne skupine iz Podlonjerja.
- Zabavna prireditve p.d. «Briški grič» iz Steverjana «Na dvoru».
- Nadaljevanje festivala «Dela» v Dolini s sodelovanjem folklorne skupine iz Portoroža, pevskega zbora «Valentin Vodnik» in kvinteta iz Doline ter godbe na pihala.
- Nadaljevanje zabavne prireditve p.d. «Briški grič» v Steverjanu «Na dvoru».
- V Kulturnem domu v Trstu nastop «The madrigal Singers» iz ZDA v okviru predsezona Slovenskega gledališča.
- V Trbižu nastop kulturne folklorne skupine «Tone Čufar» z Jesenic z izbranim kulturnim programom pesmi in plesov.
- Na festivalu komunističnega tiska v Sv. Križu nastop domače godbe, zbora p.d. «Vesna» in pevcev iz Podlonjerja.
- Praznik «Dela» in «Unita» v Jamljah s kulturnim programom.

SEPTEMBER

- Začetek festivala «Unita» na Pončani z nastopom pevsko-godbene skupine iz Podlonjerja.
- Nadaljevanje festivala «Unita»

- na Pončani z nastopom godbe na pihala, zbora p.d. «Vesna» iz Sv. Križa.
- V okviru proslave bazoviških žrtev v prireditvi Slovenske skupnosti recitacije Širokovihi pesmi. Izvajata Nora Jankovič in Saša Rudoif.
- Otvoritev dokumentarne razstave v Gregorčičevi dvorani ob 35-letnici junaške smrti bazoviških junakov. Razstavo je pripravil Jože Cesar.
- Predvajanje kratkometražnih filmov v Sesijski za «Belo damo» s sodelovanjem Aljose Zerjela s filmom «Ohr!».
- Predvajanje kratkometražnih filmov v Sesijski za «Belo damo» s sodelovanjem Aljose Zerjela s filmom «Čas re izbrisi».
- Na prazniku komunističnega tiska «Partizanski večer» s sodelovanjem skupine Edija Kappe in Sergeja Verča.
- Festival komunističnega tiska na stadionu «Prvi maj» s sodelovanjem godbe iz Kopra in pevcev iz Podlonjerja.
- Proslava 60-letnice Gospodarskega društva na Proseku s sodelovanjem zbora Prosek-Kontovel, proške godbe ter p.d. «Vesna» iz Sv. Križa.
- Proslava bazoviških žrtev na pokopališču pri Sv. Ani s sodelovanjem pevskega zbora «Vesna» iz Sv. Križa pod vodstvom Frančka Zerjela in proslava v Bazovici pri spomeniku s sodelovanjem združenih zborov pod vodstvom Ubaida Vrabca.

- Na pobudo nekdanjih goriških študentov so v Kobaridu odkrili spominsko ploščo Andreju Gabrščku. Govoril je prof. Rado Bednarik, na Vršenem pa ploščo dr. Antonu Gregorčiču. Govoril je France Bevk.
- Sodelovanje proške godbe na marijanskem shodu na Opčinah.
- Razpis abonmajev SG ter objava repertoarja SG za sezono 1965-66.
- Praznik slovenske mladine na stadionu «Prvi maj» s tekmovanjem slovenskih orkestrorov «5 fans», «Nomadi», «Rengers» in «Jaguars».
- V kulturnem krožku «Zvezda» festival komunističnega tiska s sodelovanjem podlonjerskih pevcev.
- V goriški Pasaži «Pro Loco» otvoritev razstave slik Cvetka Vendramina.
- V kulturnem domu v Gorici sestanek na pobudo ZSKP predstavnikov 11 pevskih zborov iz Goriške v okviru priprav na letošnjo Cecilijanko.
- Občni zbor p.d. «Jezero» v Doberdolu z izvolitvijo novega odbora.
- Posvetovanje predstavnikov prosvetnih društev na sedežu SPZ v Gorici s počastitvijo spomina predstavnika p.d. «Briški grič» iz Steverjana Jožeta Humarja.
- Otvoritev novih prostorov rodu Modrega vala v Ul. R. Manna s prikazovanjem filma o taborjenju.

IZ NAŠTAKH KRAJTEV

T E D E N

OB RAZLASTITVAH ZA NAFTOVOD IN NOVIH ZAHTEVAH ZA INDUSTRIJSKO PODROČJE

Upravičene pritožbe in zahteve za spoštovanje pravic prizadetih

Razlastitve se morajo omejiti na resnične in nujne potrebe - Upoštevati se morajo vsi zakonski predpisi - Po najnovjših zahtevah bi Pristaniška ustanova zajela skupno nad 14 mil. kv. m površine

Dne 1. oktobra se je tudi na Tržaškem začelo novo šolsko leto 1965/66. Vse italijanske in slovenske šole, osnovne in srednje vse vrste, bo obiskovalo okrog 30.000 učencev in dijakov. Na slovenskih osnovnih in srednjih šolah bo letos skupno 2016 učencev in dijakov, kar dokazuje, da se je število slovenske šolske mladine nekoliko ustalo, čeprav bi lahko bilo tudi precej večje, če bi res vsi slovenski starši vpisali svoje otroke v slovenske šole. Tako pa imamo žal tudi letos žalostne primere popolnoma slovenskih staršev, s slovensko povojno šolsko izobrazbo, ki so dali svoje otroke izključno oportunističnih razlogov v italijanske osnovne šole ali pa v italijanski otroške vrste. S tem so zagrešili nepopisni zločin proti svoji narodni skupnosti, v kolikor se k njej sploh še prištevajo kljub izključno slovenski krvi v žilah.

Žal pa so slovenske šole tudi letos dočakale novo šolsko leto v ne povsem urejenih razmerah. Nova stavba pri Sv. Ivanu, ki bi morala biti že davno naharjena, še vedno ni povsem dograjena, slovenski vrtec pri Sv. Jakobu kljub vsem ugrezom še ni popravljen, v Ul. Donadoni se belljo prostore, tu pripadajoča pa še ni bilo v Zgornji učne moči. Višek zastopanja slovenske šole pa je dejstvo, da je samo enemu ravnatelju bilo poverjeno ravnateljstvo kar treh slovenskih višjih srednjih šol, medtem ko so slovenske šole za nabrežinskih okolih ostale brez didaktičnega ravnatelja.

Z začetkom pouka je začel delovati tudi slovenski Dijaški Com v Trstu, ki je dobil novega ravnatelja v osebi znanega profesorja in pedagoga prof. Jožeta Umeka.

Iz Slovenije so se vrnil udeleženci II. seminarja za slovenske učitelje in profesorje s Tržaškega Seminarja se je udeležilo 30 učiteljev in profesorjev, tudi letos pa bo 6 učiteljev in profesorjev udeleženo v Sloveniji stipendij za poglobljanje svojega znanja v slovenski študij.

V deželnem svetu, ki se je v minulnem tednu sestel dvakrat, so najprej v sredo odobrili zakon o pravni ureditvi občinstva v deželi, v petek pa so začeli z razpravo o zakonu o ustanovitvi komisije za izseljevanje. Razen tega so se redno sestajale tudi posamezne komisije. V prvi komisiji so začeli razpravljati o deželnem solidarnostnem skladu, v peti pa o zavrnjenih zakonih o prispevkih za gradnjo ljudskih hiš in vodovodov.

Tržaški občinski svet se ni sestel, pač pa se je sestel občinski odbor, ki je odobril 590 tisoč lir za popravilo slovenskega vrta pri Sv. Jakobu, izrekel svojo solidarnost z županom in sporočil, da bodo 7. t. izročili senatorju Merzagorni podpise za obrambo ladje delnice Sv. Marka v Trstu.

V sredo se je sestel tudi občinski svet v Dolini in začel z razpravo o razlastitvi zemljišč za gradnjo naftovoda na osnovi resolucij SS in občinskega odbora. Podoben resoluciji je skupina svetovalcev SS predložila v razpravo tudi republiškemu in zgornjskemu občinskemu svetu. Razen tega so na seji v Dolini govorili tudi o resolucijah v zvezi s prenosno tržaškega občinskega odbora in z gonjo, ki so jo desničarji sprožili zaradi vključitve slovenskega socialističnega zastopnika Hreščaka v občinski odbor.

O razlastitvi zaradi naftovoda pa je bilo tudi sicer mnogo govora na raznih forumih. Tako so predstavniki družbe SIOT pojasnili tajniku republiške občine nekatere okoliščine v zvezi z razlastitvijo in v zvezi z odškodnino za služnost, ki naj bi znašala komaj 30 lir za kv. m. Nekatera posredstva so se nanašala tudi na odobrenje zemljiščev. Odbor konzorcija razlastitvev da je sporočil, da bodo na njegovo posredovanje začeli pooblaščenim geometri ugotavljati še povzročeno škodo na zemljiščih in tudi na licu mesta izplačevati odškodnino sporazumno s prizadetimi lastniki zemljišč.

V podjetju Italcementi v za veljskem pristanišču so v ponedeljek in v torek stavkali delavci cementne industrije.

Po prvih podatkih je promet Javnih skladišč v septembru znašal 163.000 ton ali 3000 ton več kot septembra lani, v prvih devetih mesecih pa je promet skozi Javna skladišča dosegel 1.449.000 t s porastom 34 odst. v primerjavi s lanskim letom.

«Saturnia» se je v četrtek dokončno poslovila od Trsta, kateremu je zvesto služila 40 let. Vladačce neke gospodarske družbe jo je odvlekel v La Spezia, kjer jo bodo razdirli in iz njenega železnega ogrodja naredili v Bologni električne opornike. «Sic transit gloria mundi!»

V petek so se odprle tudi slovenske šole na Goriškem. Slovenske srednje šole v Gorici bo letos obiskovalo 263 di-

jakov. Od tega jih obiskuje samo enotno srednjo šolo v Ul. Randaccio 202. Podatkov za učence slovenskih osnovnih šol še ni bilo mogoče zbrati, vsekakor pa bo obiskovalo vse osnovne in srednje šole, slovenske in italijanske, na Goriškem okrog 1.000 učencev. Tu-di otroški vrtec, občinski v Gorici in ONAIPD na področju, so začeli s 1. oktobrom redno delovati. V obeh slovenskih vrtcih in Gorici je stanje otrok približno isto kot lani. Tudi slovenski otroški vrtec v Podgori ima dovolj otrok, da je lahko začel delovati.

Pretekli ponedeljek je poteval skozi Gorico v Furlanijo predsednik izvršnega sveta SR Slovenije Janko Smole s podpredsednikom Benom Zupancičem. Njun obisk je bil sicer zasledena značaja ter sta bila gosta deželnega odbornika za prosveto Vicaria, vendar sta imela visoka gosta koristne stike s predstavniki naše dežele v Vidmu, Pordenonu in drugod. V Pordenonu sta si ogledala tudi tamkajšnje tovarno-gospodinjinskih strojev.

Deželna odbornika Masutto in Cociani sta bila pretekli ponedeljek v Steverjanu. Na županovu sta imela pogovore z županom in občinskimi svetovalci, ki so jima predložili nekatere najnujnejše probleme te občine. Med temi je ureditve cest, občinskega vodovoda, gradnja ljudskih hiš itd. Za izvedbo teh in drugih javnih del je potreben prispevek deželne uprave. Odbornika sta objubila svoje zanimanje za dosegajo take pomoči.

Občinska uprava v Doberdobju je poverila podjetju Matiolini iz Gorice ureditve in asfaltiranje nekaterih občinskih cest. Deželni urad v Trstu pa je odobril načrt za ureditve pokrajinske ceste skozi Sovodnje.

V začetku tega tedna se je razbesnelo nad Goriško hudo neurje: v 30 urah je padlo samo v Gorici za 200 mm dežja. Tako Soča kot Vipava sta zelo narasli ter pri Rupi, Gabrjah in Sovodnjah tudi prestopili bregove in poplavlili polje. V številnih poslopijih v Podgori, na Majnici, v Gorici in v Gabrjah je voda povzročila precejšnjo škodo. Prišlo je tudi do zemeljskih usadov na cestah med Oslavjem in Steverjanom, od Pevine proti Podsobotinu ter na cesti Bračnan-Dolenje. Mostiček v Straicah so morali začasno zapreti zaradi okvare.

Tudi na jugoslovanski strani je neurje povzročilo veliko škodo, ki je bila najbolj občutna v šempetrski bolnišnici. Zadnje dni tedna so vode zopet upadle in stanje se je polagoma normaliziralo.

Z IZREDNIM NAKAZILOM VLADNEGA KOMISARIATA

Delavci ustanove SELAD popravljajo cesto pri Brišičkih

Za ureditev vaških cest v Brišičkih bi bilo potrebnih še 8 milijonov lir

Delavci ustanove SELAD so začeli popravljati cesto med Brišički in pokrajinsko cesto Opčine-Prosek v smeri od Brišičkov proti nogometnemu igrišču na «Rovni». Cesta je bila v zadnjih letih v takem stanju, da so po njej vozili lahko še samo vojaški tanki, čeprav so bili vsi prihajeni tudi avtomobilisti ubrati to pot, z vsemi morebitnimi posledicami za vozila. Cesta bo sedaj urejena in Brišički bodo dobili nov primeren dohod.

Za popravilo te ceste je nakazila potrebna denarna sredstva vladni komisariat. Zgornjska občinska uprava je že svoj čas zaprosila dr.

● Kmetovalci, vinogradniki, vrtnarji, cvetličarji, živinorejci! Kar potrebujete, naročite in kupujte pri Kmetijski zadrugi v Trstu (Ul. Foscolo 1).

Mazzo, naj bi ji na kak način pomagali, da bi lahko popravili omejeno cesto, ker je velikega pomena za to malo vasico, ki predstavlja s svojo znamenito jamo največji in najbolj pomemben turistični kraj v naši občini. Dr. Mazza se je za zadevo osebno zanimal in je za ta dela nakazal 7 milijonov lir v okviru ustanove SELAD. To nakazilo je bilo dano zgornjski občini izven njenega proračuna, kakor tudi izven sredstev, ki jih nadzorna oblast nakazuje občinskim upravam za razna javna dela. To pomoč je za nakazilo za popravilo te ceste izrednega značaja in da ne bo v ničemer bremenilo zgornjske občinske uprave, ki bo lahko sredstva za javna dela uporabila za druge, kar gotovo ni objektivno in je za opazni pomemben krajem. Nato je pozoril na nujnost popravila ceste,

na svoji seji v sredo zvečer je dolinski občinski svet začel razpravljati o resolucijah, ki sta jih predložila občinski odbor in skupina LSS glede cen za zemljišča, ki jih razlastičajo za gradnjo naftovoda in glede pravnih ugovorov proti dohodnemu postopku pri razlastitvah. Razprava se bo nadaljevala na prihodnji seji v sredo. Slovenska kulturno-gospodarska zveza je sestavila resolucijo, ki je bila objavljena v Primorskem dnevniku v nedeljo, 26. septembra, v kateri opozarja na škodo, ki jo trpijo slovenska skupnost in prizadeti lastniki zaradi razlastičevanja, ter zahteva primerno odškodnino za razlastičena zemljišča. Tudi drugim občinskim svetom so bile te dni predložene resolucije v tem smislu. Medtem se nadaljujejo dela za naftovod, predsednik Pristaniške ustanove pa je 23. septembra izjavil, da je omenjena ustanova že zahtevala, naj ji vladni komisari določi še 2,2 mil. kv. m površine v dolinski in mljkiški občini. Razen tega pa Pristaniška ustanova, ki je dejal inž. Visantin, zahteva še približno 3,8 mil. kv. m površine na Krasu, in sicer v zgornjski, republiški ter tržaški občini, da bi se tam

ustanovilo drugo industrijsko področje. Pristaniška ustanova je do sedaj zajela že nad 8 mil. kv. m površine. Z najnovjšimi zahtevami bi ta površina znašala skupno nad 14 milijonov kv. m. Pri tem je treba pripomniti, da se je industrijsko pristanišče do sedaj širilo večinoma na plodnih zemljiščih v neposredni bližini mesta. Na kakšen način in s kakšnimi cenami je omenjena ustanova prišla do take površine, kot jo je do sedaj dosegla, smo že večkrat pisali. Vzburila je nezadovoljstvo prizadetih, proteste ustanov in organizacij, ki ščitijo interese kmetov in se borijo za pravice ter obstoj naše narodne skupnosti.

Dejstvo je, in to potrjujejo vsi dosedajšnji seznanjeni razlastičenci, da so pri vsem tem najbolj prizadeti Slovenci. Prizadeti so Slovenci kot posamezniki in kot narodna skupnost, ker tako obsežna razlastičevanja izpodkopavajo temelje skupnosti, ker jo obubožajo in izpodrivajo. Narodna skupnost izginja vse tam, kjer ni več na svoji zemlji. Tudi zaradi tega je naša dolžnost, da se borimo za pravice našega človeka, za naš obstoj. To je

IZ NABREŽINE

Dr. Frančka Grudna ni več med nami

Zobozdravnika dr. Frančka Grudna, našega domačina, ni več. Smrt si ga je v njegovem 70 letu izbrala nenadoma in na izreden način — tako kot bi to bilo v skladu z njegovim bitjem in življenjem; kot je bila odmaknjena, umirjena, mirna in tiha njegova pot, ločena od življenjskega vrveža in posvečena družinskemu krogu. Nedvomno je tako zahtevalo tudi njegovo zdravstveno stanje, ki je zlasti v zadnjem času precej zaskrbljalo. Odsel je v Ljubljano na zdravniški posvet s svojimi stanovskimi tovariši, pri kliničnem posegu se mu je

stožilo in v hipu je za večno omahnil. Vest o tem v zadnji nedeljski številki Primorskega dnevnika nas je presunila.

Zanj lahka smrt je tembolj stila njegovo družino — ženo in dvojico sinov — in sorodstvo in, onstran meje, Srbi, neenadno prestrigla vezi z gledanim možem in očetom, dobrim sorodnikom, sposobnim zobozdravnikom in s človekom, v svojem bistvu skromnim in brez težnje po kakršnekoli uveljavljanju. Svoje notranjosti ni očitoval in le kdor ga je globlje spoznal, ga je mogel pravi karakterizirati.

Nekoč je on bil Frančko Dutkov kot je bil Dutkov njegov pokojni brat Igo, pesnik našega Krasa, ali pa sestra — pesnica Dora. Družinska vzgoja mu je vcepila narodno zavest, ponos in ljubezen do rodnega kraja. Študiral je na goriški gimnaziji in tamkaj maturiral. Medicinsko fakulteto je študiral in završil v Pragi. Kot je bil nardarjen in vreden študent, tako je veljal kot sposoben in vreden zdravnik. Po nekaj letih zdravniške prakse se je na Dunaju specializiral v zobozdravništvo. Po službenih mestih v raznih krajih — začetna praksa v Nabrežini, nato v Postojni, kot zobozdravnik v Beogradu in v Sloveniji (Borovnica) — se je po zadnji vojni vrnil v Nabrežino, kjer je opravljal svojo zobozdravniško prakso, v zadnji dobi — iz zdravstvenih razlogov — s skrajnim urnikom.

Opozorilo konzorcija zaradi gradnje naftovoda

Za postavitev služnosti za gradnjo naftovoda je potrebna POGODBA, na katero mora pogodbenik pristopiti vladni pristojni.

Zato niče, niti v imenu družbe za naftovod (SIOT), ne more prisiliti nikogar, da pogodbo podpisuje, kajti vsaka grožnja in pritisk sta po kazenskem zakonu (čl. 610-612 kaz. zak.) kaznivina in je zato taka pogodba po civ. zakonu (čl. 1427-1434 civ. zak.) neveljavna.

Ce pa proti volji prizadetega, kdo samovoljno prihaja na njegovo posest, gre za motenje posesti (turbitio possessio), kar je tudi kazniv.

Zato pozivamo vse prizadete naj ne podpisuje nikake pogodbe, ne da bi se predhodno posvetovale, kajti na strani prizadetih posestnikov je zakon.

naša dolžnost in pravica. S tem pa ni rečeno, da se mi upira mo razvoju industrije. To bi bilo nesmiselno. Industrija naj se krepi in razvija, toda ne na škodo skupnosti in posameznikov. Industrijski obrati naj se gradijo, kjer so potrebni in naj zajamejo toliko zemljišča, kot ga potrebujejo. Pri postopkih za vsako razlastičevanje pa se morajo upoštevati vsi zakonski predpisi. Če bodo razlastitelji spoštovali ta načela, ne bo toliko nezadovoljstva in protestov. Do sedaj marsikaj ni bilo v redu, in še ni.

Odkar se je začelo z razlastitvami, imata Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov precej dela, skrbi in poti, da ščitita interese prizadetih in skupnosti. Ob razlastitvah za naftovod je bil ustanovljen konzorcij prizadetih, nato pa se je formaliziral se drugi odbor. To dokazuje, kako je občuten in važen problem razlastičevanja.

Predlamskim pa je prišlo do večjega števila pritožb na sodišče. Izidi dosedanjih razsodb, ki so že veljavne, pa dokazujejo, kako so bile omenjene pritožbe utemeljene in koristne. Zaradi vsega tega se je nekaj premaknilo na bolje, a ne še v zadovoljivo mero. Potrebna je še nadaljnja kreпка in dosledna akcija ustanov, organizacij in prizadetih. In to ne samo za doseg pravične odškodnine za razlastičena zemljišča in za razne služnosti, ampak tudi za strokno spoštovanje vseh zakonskih predpisov, za omejitve razlastičevanja le za dejanske potrebe v javno koristne namene.

Ker nečemo imeti, kakor pravijo naši somesčani, dlak na jeziku in si hočemo naliti čiste vina, moramo še nekaj omeniti.

Prvo: pooblaščen, ali nepooblaščen izvedenci, ki hodijo po vaseh vsiljivo nagovarjajo prizadete lastnike, naj podpišejo te pogodbe glede služnosti za naftovod, naj si priranijo in podpisajo, prizadeti pa naj jim potestvo s kozarcem pristne domače kapljice in naj jih v ljudno spremrejo do vrat. Tako si bodo prihranili marsikatero očaranje.

Drugo: izvedeli smo, da so nekateri prizadeti lastniki, ko so izvedeli, da je konzorcij dosegel višje cene, pohiteli na vodstvo industrijskega pristanišča in že prodali svojo zemljo. To je sicer njihova zadeva. Svoje zemljišče lahko tudi podarijo, ali ga prodajo za mali denar, toda potem naj ne tarnajo in se pritožujejo.

Ce so med temi tudi članu konzorcija ali odbora in so to napravili brez vednosti in dogovora s svojo organizacijo, tedaj jim moramo odkrito reči, da so dvakrat slabo napravili. Tako škodujejo sebi, drugim prizadetim lastnikom in skupni akciji. Morda je bil kdo prisiljen, zaradi svojih posebnih razmer na ta korak, toda njegova dolžnost — in korist — bi bila, da prej obvesti in nastopa s predstavniki svoje organizacije.

Trečje: listi, ki po razlastitvah ne bo imel več svojih zemljišč, ali mu bo ostala le krpa zemlje, bo znal ceniti, koliko je zemlja vredna.

Četrt: zemljišče se proda enkrat. Tega naj se zavedajo tisti, ki bodo gobjili denar, da jim ne bo zbežal iz rok, da ga bodo znali pravilno in koristno uporabiti, oziroma vložiti. Ta zadnji opomin je potreben bolj kot si nekdo misli.

TRBIŽ

Trbiž je edini kraj v Kanalški dolini, ki je narasel v večji meri. Postal je pomemben trgovski center na stičišču treh meja in pomembno prehodno cestno in železniško vozlišče z velikim osebnim in tovarnim prometom. Po zadnji vojni se je naselilo v Trbižu zelo veliko število ljudi in si zgradilo stanovanja, pa tudi precej trgovskih in obrtnih prostorov. V tem prebivaliskim in urbanističnim porastom Trbiža pa se nismo vzporedno razvijale potrebne komunalne strukture: vodovodna mreža, kanalizacija, javna razsvetljava in vrsta drugih občinskih služb. Razen tega se je povečalo število učencev v šolah in zaradi tega so postale stare šolske stavbe nezadostne. Nova enotna srednja šola bo tudi terjala več učilnic. Nova dežela s povečanim delokrogom mora reševati tudi v Trbižu vrsto vprašanj s posebnimi javnih del. Zato je deželni odbornik za javna dela dr. Masutto stopil v stike z občinsko upravo na Trbižu za

MARIJU BATIČU v slovo

Jesenska harmonija barv je slikala domači vrt. Obkrožujoča nas «Griza» je ob jasnem, prekrasem jesenskem zatonu zibala svoja krvava zlata grmičja po kamenitih pobočjih. Trda, mlada, v sru, v duši prepešena za divjo tužno. Za dve leti, samo za dve leti sta v soizah žerolami so zdaj toliko zakrpalali, da je že mogoče promet po njej, kjer so odmetali ali pa utrdili usade, ki so se spustili na cesto ali pa jo odnesli. Niso pa še zgradili mostu pri Montini, ker čakajo, da bi ovi- nje, kako so veljavne, pa dokazujejo, kako so bile omenjene pritožbe utemeljene in koristne. Zaradi vsega tega se je nekaj premaknilo na bolje, a ne še v zadovoljivo mero. Potrebna je še nadaljnja kreпка in dosledna akcija ustanov, organizacij in prizadetih. In to ne samo za doseg pravične odškodnine za razlastičena zemljišča in za razne služnosti, ampak tudi za strokno spoštovanje vseh zakonskih predpisov, za omejitve razlastičevanja le za dejanske potrebe v javno koristne namene.

Pri srčno dobrih otrocih vendar Marjo ostal si sam, v težkih letih odsotnosti si tam si daleč ustvaril novo domovanje. S svojim plemenitim značajem si pridobil si mnogo prijateljev raznovrstnih ras. Bil si tudi predsednik nekega dobrodelnega društva, kjer ste s prostovoljnimi prispevki pomagali potrebnim, pa naj je bil bele ali črne polti, domačin ali tuje. Visoko so te cenili.

Po štiridesetih letih si se odpravil, da obiščeš rodno grudo, da zadostiš pred smrtjo svoje- mu kroničnemu hrepenju, da zapustiš za nekaj mesecev svoje sedanje mesto: «lepi Tucumano», ki je v osrčju Argentine, troje kot ti po sruu dobrih otrok ter še osam v tebe zaljubljenih nečakov. Tukaj v Trstu na videz tvoje dobro zdravje se je sprevrglo v zavratno bolezen. Odsel si za «kratek čas na morje k sestrici in bližnji Gra-dežu, kjer si bil za časa Avstrije vojak-mornar. (Tedad ko ste se prepuščeni sami sebi potepala v čolni po Jadranskem morju in — namesto v «svoznažna» ste ročne bombe metali v morje, da splasili ste ribe ter jih polovili, spekli in lačni se — nasjedli». A namesto, da bi se tu opomogel, si v noči 23. septembra izkravrel, ker je bila vsaka zdravniška pomoč zaman.

Tu v Gradežu je zastal korak-tvojeja krudnega življenja. Tu je tvoj grob, Jadransko morje, ki si leta in leta z ženo vred po njem hrepenel in ga sedaj za kratak čas zaljubljeno gledal. Da, to morje bo ob tvojem večnem spanju pelo svojo uspa-vanko.

Pausuod je v svete potrebe velikih, duoste dušta, zatu uske prilike pamuč ustanovan. T'n deč, je blo' tu gleso tučaja družta! Ruakno na srce. Manj kapric ledje. Saj nej potreba zmize res grmade ruoč. Naj lepo cvetje jema vrt. Ti, ke se bjeu res v srec m'uoš, se jeko: Pasjebno še, kar buo se z namuo pajegrata smrt.

MARIJA MILOT

Poplave na Goriškem

Zaradi neobičajno močnih nalivov je nastal na Oslavju zemeljski usod, ki meri več stotin kubičnih metrov, saj se je premaknila zemlja v dolžini kakih 80, v širini 40, v globini pa tudi do 3 metre. Usod je nastal na posevkih kmetovalcev Sfiligoja iz Klanjskega in Oslavju. Zemlja se je najprej premaknila v Sfiligojevem vinogrodu, voda pa je potem naplavila v Klanjskega. Škoda znaša več sto tisoč lir. Na sliki Sfiligoj, ki kaže na razdejanje v vinogrodu

Najstarejša zgodba na svetu

(Nadaljevanje s 3. strani)

Spomnil se je, da je Schultz po vojni izgubil; mislilo so, da je mrtev ali da se skriva v Južni Ameriki. Sedaj ga je videl pred sabo; nadut, krut gobec pod lasmi, ki so bili ostrženi na krtačo, okoli ustnic posmehnih, glava naokoli, ki je pošasti je bil Gluckman. Po kakšni usodni pomoti se je mogel poznati, prired človekom, čigar rajljubša zrel je bil, pred človekom, v katerega se je bil s tako naslado zagrizel, zagrizel vsak dan dolgega leta in več — kako je deloval mehanizem njegovega brezumja, ki ga je silil prihajati sem in ga hraniti večer za večerom,

namesto da bi ga ubil ali pa izročil policiji? Ščobnenav je začutil, da se mu hoče zmesati; to, kar je videl, je po svoji strahoti prekašalo vse meje. Poskušal je kričati, vpliti na pomoč, hujskati ljudi, a odpiral je samo usta in krllil z rokami — in ostal je tam in v izbuljenih očmi gledal, kako Gluckman odpira steklerico piv-va in nataka kozarec. V takile popolni odsotnosti je moral ostati dober čas, saj je zaradi nesmisla vsega, kar je videl, izgubil občutek za stvarnost. Sele ko je začel ob sebi pridru-ževati vzklk, se je zbral. V tu- nju svetlobi je zagledal Gluck- mana. Možja sta se gledala, pr- vi z nerazumevačojim ogore-

njem, drugi z zvinit, toliko da ne krutim smehljajem in z oči, ki so gorele v ognju zmagoslavne brezumnosti. Potem je Ščobnenavom zastljal svoj glas.

«Saj te je mučil dan na dan, vse leto! Te trpinčil in te pribijal na križ! In namesto, da bi stopil na policijo, mu prinaša vsak večer hrano? Je to mogoče? Saj sanjam! Le kako moreš?»

Na Gluckmanovem obrazu se je prekanjen izraz še poglobil: iz globin stoletij se je dvignil in tisoleten glas, ki je kro- jaju najezil lase in otrpnil srce:

«Objubljam ti, da bo drugič boljji.»

ENALOTTO

Natečaj št. 40

ZMAGOVITI STOLPEC

Bari	47	X
Cagliari	82	2
Firenze	44	X
Genova	8	1
Milan	49	X
Neapelj	10	1
Palermo	83	2
Rim	15	1
Turin	62	2
Benetke	20	1
Neapelj II	65	2
Rim II	1	1

PROVIZORIČNI dobitki za zmagovalce z 12 točkami

12 točkami **2.885.000** lir

11 točkami **122.400** lir

10 točkami **12.900** lir

Dokončne kvote določi osrednja komisija

Ohranite odrezek, da biste imeli pravico do nagrade

KINO ŠKEDENJ

predvaja danes, dne 3. t. m. z začetkom ob 14. uri film:

Sedotta e abbandonata

(ZAPELJANA IN ZAPUSCENA)

Igrata: STEFANIA SANDRELLI SARO URZI

CASINO PORTOROŽ

PORTOROŽ PORTOROSE

ROULETTE CHEMIN DE FER BACCARÀ

ter priljubljena igra TRENETE ET QUARANTE ODPRTO CELO LETO

GRILL BAR - CABARET - STRIPEASE

ATMOSPHERE PARISIENNE V HOTELU «RIVIERA» PORTOROŽ

KINO «IRIS» PROSEK

predvaja danes, dne 3. t. m. z začetkom ob 16. uri barvni film v Cinemascope:

L'uomo che non sapeva amare

(MOSKI, KI NI ZNAL LJUBITI)

po znanem romanu Harolda Robbinsa! Igrajo: ALAN LADD - CARROL BAKER - GEORGE PEPPARD - ELIZABETH ASHLEY

Mladini pod 14. letom vstop prepovedani!

Kino na Učincih

predvaja danes, dne 3. t. m. z začetkom ob 16. uri krasen film v Panavision:

IL CARDINALE

(KARDINAL)

Igrajo: TOM TRYON - ROMY SCHNEIDER - CAROL LYNLEY - JOHN SAKON - JOHN HUSTON - BURGESS MEREDITH - RAP VALLONE

Jutri, v ponedeljek, dne 4. t. m. z začetkom ob 18. uri ponovitveni film

IL CARDINALE

KINO PROSEK-KONTOVEL

predvaja danes, dne 3. t. m. z začetkom ob 16. uri barvni film:

I DUE SEDUTTORI

(ZAPELJIVCA)

Igrajo: DAVID NIVEN - MARLON BRANDO - SHIRLEY JONES

IZ TRŽAŠKIH SODNIH DVORAN

Tri skuterje je ukradel z enim pa se je ponesrečil

Mila obsodba, ker ni bil še nikoli kaznovan

Znižana kazen zaradi vožnje brez «patentina»

Pred kazenskim sodiščem (predsednik Rossi, tožilec Ballarini, zapisnikar De Paoli) se je moral zagovarjati 25-letni Gianfranco Mazzaroli iz Istrske ulice, ki je bil obtožen, da je ukradel tri skuterje. Obtožnica je trdila, da je Mazzaroli zagrešil te prekrške pod obtežilnimi okoliščinami, in sicer baje zato, ker se je poslužil pri tatvini ponarejenih ključev.

Prvi skuter (šlo je za vespo) je Mazzaroli ukradel Simonu Grillanzu iz Ul. Giannatica, druga (lambreta) Dariju Zlobcu izpred cvetličarne v Istrski ulici in tretjega (tudi lambreto) Benedettu Fernettiju, ki je prav tako parkiral svoje vozilo v Istrski ulici. Prvo prijavo za tatvino je podal policiji Grillanz, in sicer 4. septembra lani. Nekaj dni pozneje je Grillanz prišel spet na kvosturo ter povedal nekoga skoraj neverjetno zgodbo. Mati nekoga njegovega bivšega delovnega tovariša mu je namreč povedala, da se je njen sin (šlo je prav za Mazzarola) v Istrski ulici in tretjega (tudi lambreto) Benedettu Fernettiju, ki je prav tako parkiral svoje vozilo v Istrski ulici. Prvo prijavo za tatvino je podal policiji Grillanz, in sicer 4. septembra lani. Nekaj dni pozneje je Grillanz prišel spet na kvosturo ter povedal nekoga skoraj neverjetno zgodbo. Mati nekoga njegovega bivšega delovnega tovariša mu je namreč povedala, da se je njen sin (šlo je prav za Mazzarola) v Istrski ulici in tretjega (tudi lambreto) Benedettu Fernettiju, ki je prav tako parkiral svoje vozilo v Istrski ulici.

Na podlagi teh podatkov so policisti prijeli Mazzarolija ter ga zaslišali. Mladenič je priznal, da je ukradel Grillanzovo vespo, to da je dve lambreti. Skuterje je uporabljal za krajše vožnje po mestu in okolici ter jih je nato zapustil na osamih krajih. Tatvino so seveda prijavi sodišču in sedaj se je moral zagovarjati za svoje prekrške. Javni tožilec je zahteval, naj ga sodnik obsodijo na 2 leti in 2 meseca zapora ter na 80.000 lir globe. Sodnišče ga je spoznalo za krivega ter mu prisodilo 10 mesecev zapora in 40.000 lir globe. Kazen je seveda pogojna, ker Mazzaroli ni bil prej še nikoli kaznovan.

Na občutno znižanje kazni, ki jo je zahteval javni tožilec, je sodnik napotilo dejstvo, da verjetno skuterji niso zaklenjeni s ključem in ker so menili, da je u-

mesno, da se obtoženo priznajo splošno olajševalne okoliščine.

Pred istim sodiščem se je zagovarjal tudi 33-letni Antonio Carpenetti iz Ul. Bonomea 113, katerega je tržiški sodnik za obsojil 8. aprila letos na 3 mesece pripora in 15.000 lir denarne kazni, ker je upravljal avto brez vozniškega dovoljenja.

Prometna policija je 27. julija ustavila blizu Ribiškega naselja mladenci, ki se sofaralno to znanke Fiat 1300. Policisti so ga pobrali za vozniško dovoljenje, toča Carpenetti (šlo je prav zanj) je dejal, da nima izkaznice, trenutno pri sebi.

Naslednji dan je Carpenetti prišel na poveljstvo prometne policije ter mirno izjavil, da vozniškega dovoljenja sploh ni nikoli imel. Sledilo je seveda prijava sodniku in potem obsodba. Carpenetti se je pritožil proti sodski priznati pravico do splošne olajševalne okoliščine. Kazenski sodnik je s sodiščem kot drugostopno sodišče, so ugodili njegovi zahtevi ter so mu znižali kazno na dva meseca pripora in na 10.000 lir denarne kazni.

Neznani vandali zanetili ogenj pod avtom

Neki moski, ki je včeraj ponoči hodil po Ul. Mascagni, je nenadoma opazil, da pod avtom fiat 850 TS 69345, ki je bil parkiran blizu stavbe št. 7, švigajo iz njene plameni. Tako je poklical sosedbe, ki so požar pogasili čez nekaj minutah. Po temeljitem pregledu pa so gasilci ugotovili, da je bil požar povzročena namena. Neznani vandali so postavili v bencin namočene cunje pod oboje zadnji kolesi. Cunj, ki so bile pod levim kolesom, so zgorjele in zgoreli je tudi gumijast plašč, ogenj pa se še ni dotaknil onih cunj pod desnim kolesom. Gasilci so jih še mokre od bencina premislili izpod avta.

O zavedi so gasilci obvestili agente letnega oddelka, ki so odhiteli v Ul. Mascagni. Po bežnem pregledu škode na avtu, ki je last Giulia Carbonija iz Ul. Mascagni 5, so začeli iskati neznane vandale, ki so najbrž z namenjenjem požar pod avtom. Požar je na avtomobilu povzročil 6000 litrsko de. Preiskava je še v teku.

Goriško beneški dnevnik

TUDI ZA OSNOVNE ŠOLE PRIČETEK POUKA

Na Goriškem so se letos vpisali 403 otroci v slovenske osnovne šole

Razporeditev službenih mest učiteljev - Uradni list o predmetniku za slovenske srednje šole

Slovenske osnovne šole na Goriškem (didaktični ravnateljstvo Dobrobdob in Gorica) bodo letos obiskovali 403 otroci, 15 več kot lanskoleto.

V osnovni šoli v Ul. Croce v Gorici se je vpisalo 66 otrok (poučevalci pa bodo naslednje učne moci): Vogrič 1. razred, Gorjan 2., Marinič 3., Fajgelj 3., in Bednarik 5.; šola v Ul. Randaccio 7 otrok (na enozrednici poučuje Čotičeva); Stanzdrez 43 učencev (Dolgan 1., razred, Sfiljog 2., Ferlat 3., Podobnik 4., Rožič 5.); Podgora 16 otrok (Graziari 1., 2. in 3., Pahor 4. in 5.); Pavma 21 otrok (Lapajna 1. in 2., Brešan 3., 4. in 5.); Sentmaver 9 (Klanjšček); Steverjan 28 otrok (Nanut 1. in 2., Bratuš 3., Černič 4. in 5.); Valerič 22 (Borsini 1. in 2., Štábal 3., 4. in 5.); Zajbine 3 (Trpin); Plešivo 2 (Rustja); Skrijev 5 (Urašč); Doberdob 54 (Rebec 1., Vižnina 2., Lutman 3., Milena Korosec 4., Anton Korosec 5.); Jamlje 17 (Kornel in 2., Nanut 3., 4. in 5.); Dol 15 (Sakelja 1. in 2., Gabričič Oskar 3., 4. in 5.); Srednja 49 (Drole 1. in 2., Kodrič 3., Delpin 4. in 5.); Rupca 14 (Perlat 1. in 2., Troha 3. in 4., Lasič 5.); Gabrje 3 (Urban); Vrh 9 (Visini 1. in 2., Devetak 3. in 5.).

Studijski seminar o urbanističnem planiranju pri nas in v Sloveniji

Na pobudo sindikata inženirjev videmske pokrajine in beneške sekcije nacionalnega inštituta za urbanizem ter pod pokroviteljstvom trgovske zbornice iz Vidma, so se večer začeli in se danes nadaljujejo v Carosello di Campoformido pri Vidmu razgovori med italijanskimi urbanisti in slovenskimi urbanisti člani Urbanističnega društva Slovenije. Ti razgovori in prvi sestanki so pričetek stalnejšega sodelovanja, katero naj bi se razširilo kasneje tudi na sodelovanje urbanističnih planirjev iz avstrijske Koroške in Štajerske. Razgovori pa bodo pomembni tako zaradi spoznavanja metod in načinov dela, regionalnega prostorskega in urbanističnega planiranja, kakor tudi za uspešno reševanje konkretnih planskih posegov na območjih.

V slovenski delegaciji so zastopniki raznih institucij, tako urba-

Obvestilo Kmečke zveze

Kmečka zveza sporoča vsem kmetovalcem, spolovinarjem in kolonom, ki prejemajo starostne in invalidske pokojnine, da imajo po zakonu št. 903 od 21. julija letos pravico do povisoka v višini 2500 lir za vsakega sina v breme in za ženo, če nimajo drugih dohodkov, ki skupno dosega 17.000 lir, odtodno 24.000 lir, če gre za izključno pokojninskih dohodkov.

Zategadelj naj se vsi kmetje, ki se jih to tiče, zglasijo v uradi Kmečke zveze v Ascolijevi ulici št. 1; ali pa v uradu Alleanza contadina v Gorici, Ul. XXIV. maja št. 1/1, ali v Ronkah.

Predlogi za izboljševalna dela s pomočjo dežele in rimske vlade

V poštev pridejo poplavna področja ob Vipavi, Versi, na Prevalu in ob Idrijci

V petek 1. t. m. ob 17.30 je bilo na goriško prefekturo pod predsedvom prefekta posvetovalje, ki so se udeležili: ravnatelj tehniškega vojaškega urada iz Vidma, načelnik tehniškega urada iz Gorice, dr. Alberto Baum, prof. Mariano, pokrajinski kmetijski nadzornik dr. Valentini iz Krmina, ravnatelj konzorcija za Preval dr. Pellarini ter župani občin krminskega področja. Proučili so položaj, ki je nastal na področju goriške pokrajine zaradi poplav hudournika Versa in drugih manjših vodov.

Ob tej priložnosti so ugotovili, da izboljševalni konzorciji nimajo dovolj sredstev, da bi lahko dokončno uredili vodni sistem na svojih izboljševalnih področjih. Zato so v zadovoljstvom sprejeli na znanje izjavo, ki jo je dal zastopnik deželne odoborništvu za kmetijstvo. Ta je izjavil, da proučuje deželna uprava poseben načrt za regulacijo vodnih tokov po vsej deželi in za izboljšanje poplavam potrjenih področij.

V pričakovanju tega načrta in njegovih izvedbe pa so sklenili: 1. da bodo predlagali pri pristojnih organih vlade, naj pridejo vodna dela na področju Idrije in 3. v 2. kategorijo. Pravtako naj se vključijo v 2. kategorijo vsa dela, ki so potrebna za regulacijo enega odseka Vipave; 2. podprli bodo proučno komisarija za prevalski konzorcij, ki bo predložil ministru za kmetijstvo, da bi bili deležni koristi, ki iz njih predvideva zakon št. 215 od 13.2.1963. S tem bi lahko izvedli ojačenje nasipov ob Versi in povečanje odprtine pod obema mostovima; 3. zainteresirani bodo tudi področni inšpektorat gozdne uprave, ki naj bi poskrbel za odstranitev naplavin v severnem toku hudournika Versa ter pritokov Oblino in Brbačina.

Hudo se je ponesrečil pri padcu v menzi

Nenadna slabost je bila včeraj popoldne usodna za 55-letnega italijarja Antonia De Grossia iz Ul. Commerciale 80/2, ki se je okrog 13. ure v jedilnici občinske menze na Trgu Libertà nenadoma zgrudil na tla. Prihitieli so bolničarji RK in dožurni zdravnik dr. Pinetti. Če po bežnem pregledu ranjenca, odprli takojšnji sprejem v bolnišnico. Ponesrečenega De Grossia so odpeljali v bolnišnico, kjer so ga najpo sprejeli na nevrokirurški oddelku. Pri nerodnem padcu si je De Grossi verjetno prebil lobanjo, začel krvaveči iz levega ušesa, se pobil po senčih in zlatku ter zadel možganski pretres. Če ne bodo nastopile komplikacije, bo De Grossi okreval v 40 dneh.

Tatovi na pokopališčih

Tatovi ne poznajo meja. Sredi septembra so oskrbniki celo pokopališča in odnesli nekaj bronastih predmetov. S pokopališča v Ricmanlju so neznanici odnesli tri brošve svetilke, ki so gore na grobovih, eno bronasto svetilko, zamašila priprazna na nekem križu, pa so odnesli s pokopališča v Mačkovičah. Tatvin se je predčerašnjim zavedel 37-letni pokopališki čuvaj Dušan Strain od Domja 111. Zglasil se je na komisariatu v Miljah, kjer je prijavil tatvino.

Cev je padla delavcu na glavo

Zrtev nesreče na delu je postal včeraj jutraj 45-letni delavec Mario Oceani iz Ul. Udine 29, ki je uslužben pri gradbenem podjetju inž. Crismani. Ko je izvrševal svoje delo na gradbišču v Ul. Tor San Piero, ga je nenadoma zadela v glavo cev, ki je padla z zidarskega odra v višjem nadstropju. Ponesrečenca so z rešilnim avtom odpeljali v bolnišnico, kjer so ga s prognozo okrevanja v 15 dneh sprejeli na nevrokirurški oddelku. Oceani je imel rano po zatilju.

Prispeljate za DIJAŠKO MATICO!

Včeraj-danes

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

ROJSTVA: 26. septembra do 2. oktobra se je v goriški občini rodilo 23 otrok, umrlo je 12 oseb, porok je bilo 11 in očišček 8.

ROJSTVA: Giorgio Ruhr, Fausto Galbiati, Barbara Caruzzi, Patrizia Gabriele, Paola Stacul, Alessandra Ferretti, Paolo Vittori, Danilo Polencic, Maurizio Radente, Daniele Zilli, Paolo Lodatti, Marco Calligaris, Annapola Calligaris, Elisabetta Vardi, Caterina Humar, Jessica Mattina, Daria Zuppet, Ornella Ortolan, Adriana Monanari, Adriana Macchitella, Calogero Di Giovanni, Lorenza Visintin, Giuseppe Giovinazzo.

IZ DOBERDOBA

Kadar strela udari zmanjka elektrika

V Dobrodbu imajo velike skrbi za električno razsvetlavo. Ob vsaki nevihti, kadar se ob streli posveti, ugasnejo luči po hišah. Ker nimajo avtomatičnih naprav za vključevanje toka, se potem dogajajo neverjetne reči. Električna manjka tudi vso noč. Poprje je domači pek, ki nujno rabi električno za kurjenje peč, obveščal upravo ENEL v Gorici, ki je nastala okvara in so jo tudi prišli razmeroma hitro popraviti. V zadnjem času pa tudi takšen sistem več ne deluje, ker boja uprava ENEL ni pripravljena plačevati nadurnega dela delavcem za popravilo okvar.

Danes pričetek tedna Rdečega kriza

V Gorici in v drugih občinah se začena danes teden italijanskega Rdečega kriza. Prostovoljne bodovnice CRI bodo pobirale darove, ki bodo šli pretežno za borbo proti TBC med otroki. Za vsak dar bodo poklonile značko.

Mostiček v Stražeah vedno bolj ogrožen

Mostiček za pešce in kolesarje, ki pelje iz Stražeah v Podgoro in so ga morali pred dnevi zapreti, ker je narasla Soča močno razmajala enega izmed opornikov, je še vedno zaprt in niso niti še začeli s popravilom. To bi bilo vsekakor nujno, ker se je poskodovani opornik še bolj nagljal in se je okvara s tem še povečala.

CESTA JE ZAPRTA ZA PROMET

Nezadovoljstvo prebivalstva zaradi okvare na cesti v Koštaboni

Uporabljajo jo številni delavci, učenci in dijaki - V takšnem stanju kot je sedaj, je cesta nevarna tudi za pešce

Občinska cesta iz Pevme v Koštabono je še vedno zaprta. Zaradi preoblice deževja se je del ceste posul, nanjo pa je zdrnilo več zemeljskih usadov, tako da je za promet popolnoma neuporabna. Občinska uprava je na začetku poti, pri električni kabini v Pevmi, postavila znake, da je cesta zaprta. Zadeva pa s tem niti od daleč ni rešena, ampak se šele pojavlja. V Koštaboni je večje število hiš, katerih prebivalci imajo vsak dan opravila v mestu. V Podsabotinu je nadajale gostilna, ki jo mnogi Goričani poznajo za gostilno v «buži», ter jo tudi radi obiskujejo. Otroci iz Koštabone hodijo v šolo v Gorico in v Pevmo. Za vse te je cesta nujno potrebna. Sedaj jo morejo uporabljati samo pešci in kolesarji. Vendar pa je tudi zanje nevarna, ker je na tistem kraju, kjer je cestnišče zdrnilo v Pevmico, osek prehod na strmim in dokaj globokim prepredom, kjer se utegne pripetiti, zlasti ponoči, tudi kakšna nesreča. Občani pričakujejo, da bo občinska uprava čimprej usposobilna za promet, kakaj po njej je najkrajša zveza tako s Pevmo

POSVETOVANJE NA GORIŠKI PREFEKTURI

Predlogi za izboljševalna dela s pomočjo dežele in rimske vlade

publike Saragat naslovil na državljane poziv, v katerem poudarja človekoljubne in plemenite cilje tega združenja, ki mu moramo pomagati tudi z materialnimi prispevki, da bi mogel uspešno opravljati svoje delo.

Nepazljivost pri prehitvanju zakrivila nesrečo

Pri prehitvanju traktorja pred vojašnico na Tržaški cesti se je včeraj popoldne pripetila prometna nesreča. Kolesar 17-letni Claudio Faggiani, vjenace iz Ul. Madonna della fante 15, se je po Tržaški cesti peljal s kolesom v mesto. V isti smeri je traktor vozil Guido Scaramuzza iz Piersa. Ker kolesar ni dal znamenja za prehitvanje, ga je od zadaj podrl vesipar Armando Picotti, 22, iz Ul. Duca d'Aosta 53, ki se je peljal v isti smeri. Faggiana in Picottija so s avtom Fellegara križali odpeljali v bolnišnico, kjer so oba pridržali na zdraviljenju s prognozo okrevanja v 10 dneh; Picottija zaradi rane na levi roki, Faggianija pa zaradi udarca v prsi. Na kraj nesreče je prišel letiči oddelek karabinerjev.

Nezgodna delavca iz Sovodnj

Včeraj ob 14.30 se je ponesrečil na delu v tovarni Carvi v Sovodnjah 60-letni Julij Ozbot iz Sovodnja, Ul. XXIV. maja 124. V bolnišnici so mu nujni prvo pomoč za rano na desni roki. Okreval bo v 10 dneh.

ŠIRITE PRIMORSKI DNEVNIK

PRIZNANO MEDNARODNO AVTOPREVOZNIŠKO PODJETJE

LA GORIZIANA

GORICA - Ul. Duca d'Aosta 180 - Tel. 28-45 - GORICA

PRALNI STROJI, avtomatični in superavtomatični

HILADILNIKI - STEDILNIKI NA VSA GORIVA

Ekskluzivno zastopstvo in zaloga

O. KRÄINER & C.

GORICA, Ul. Rastello 41, tel. 2039 in nova trgovina

CORSO ITALIA 43, tel. 82725

Po želji pošiljamo na dom v vse kraje Jugoslavije

Izredno ugodni plačilni pogoji

NAJNIŠJE CENE

Mario Del Ben tajnik mestne sekcije PSDI

Iz tiskovnega sporočila PSDI pozvemo, da bo občinski odbornik Candussi v Gorici postal župan ter jo tudi radi obiskujejo. Občinski svetovalec Sergio Rovlis bo načelnik skupine svetovalcev PSDI.

Zakonski jubilej v Rožičevi družini

V petek 1. t. m. sta zakonca Jožef in Zorka Rožič v Valeršiča praznovala 33-letnico svoje poroke. Ob tej priložnosti so se zbrali pod domačim krošom vsi otroci in tudi drugi sorodniki. Zvečer pa so pristi tudi pešci domačega prosvetnega društva «Briski gric», ter jima čestitali.

Kino

» Gorici

CORSO. 15.00: «Un dollaro bucatato», M. Wood in E. Stewart; kinemaškopski barvni film; koprodukcijski film tudi z jugoslovansko ureditvijo.

» Trstiču

NAZIONALE. «Totò d'Arabia», Totò; barvni film.

» Novih Goricih

NOVA GORICA: 3. oktobra ameriški film «Dogodeki», ki je v nemški verziji, 5. oktobra ameriški barvni film «Aprilska ljubezen», 6. in 7. oktobra ameriški film «Ljubezen z neznancom», 8. okt. ameriški barvni film «Prigode Toma in Jerryja».

» Ronkah

RIO. «Il gran lupo chiama», Cary Grant in Leslie Caron; barvni film.

» Excelsior

Excelsior. «Uccidete agente segreto 777 stop», Ken Clark in Sean O'Connor.

ARETTA
ULTRA THIN

med elegantnimi in preciznimi urami je najcenejša znamka

Generalno zastopstvo «LA CLESSIDRA»
Trst - Piazza S. Antonio Nuovo N. 4-I. nadstropje

IMPORT Prodaja na veliko in drobno
VELIKA izbira zlatine po tovarniških cenah!
EXPORT Izreden popust - Garancija -

ALP HOTEL
HOTEL KANIN
HOTEL GOLOBAR

nudijo vse
hotelske usluge.
Priznana domača
in inozemska kuhinja.
Telef. 21 in 51

Prporočamo tudi obisk hotela
«Planinski orel» v Trenti in gostišče v Soči in Logu pod Mangrtom

Oglejte si najlepše podzemsko čudo na svetu
«POSTOJNSKO JAMO»

OBISKI VSAK DAN OB 8,30, 10,30, 13,30, 16. in 18. uri.
Izredni obiski po dogovoru z upravo.
Obiščite tudi SKOČJANSKE JAME PRI DIVACI
Obiski ob 10. in 15. uri vsak dan.

HOTEL LEV LJUBLJANA
VOŠNJAKOVA
TELEF. 31058

NOVA TRGOVSKA HIŠA VELEBLAGOVNICE

nama

v LJUBLJANI, na Titovi cesti (nasproti pošte)
šest prodajnih etaž
10.000 artiklov za dom - družino - gospodinjstvo - sport - letovanje itd.

v II. nadstropju velika izbira
USNjene KONFEKCIJE: plašči - kostumi - suknični - jopiče itd.

v pritličju
USNjena GALANTERIJA: torbice - kovčki - potovalke - denarnice - rokavice - pasovi itd.

Obiščite tudi našo poslovalnico
«ELITA» v Čopovi ul. 7,
v kateri boste prav tako našli veliko izbiro moške in ženske usnjene konfekcije

10% popusta pri nakupu s tujo valuto

Obiščite slavno
RESTAVRACIJO
BELVEDERE
nad IZOLO

MEDNARODNA IN DOMAČA
KUHNJA IN IZBRANE PIAČE
- DNEVNO ZABAVNA IN
PLESNA GLASBA

Hotel «TRIGLAV»
KOPER - TELEFON števil. 16

Prvorazredna restavracija,
udobne sobe, terasa, zimski
vrt, nočni bar s programom.

Prporočamo svoje obrate «GIU-
STERNO» z olimpijskim bazo-
nom ter restavracijo «RIZANA»
s specialitetami, postvrmi in
rečnimi raki.

PARK HOTEL
BLED
TELEFONI 284 - 338

200 LEŽIŠČ • RESTAVRACIJA
• KAVARNA • NOČNI BAR
• HOTEL ODPRT CELO LETO

V sestavi PARK HOTELA je tudi SPORHOTEL NA PO-
KLJUKI in IZLETNIŠKI DOM V RIBNEM.
VSI OBRATI POSLUJEJO CELOLETNO

RESTAVRACIJA S PRENOČIŠČI «SOČA» KANAL - TEL. 8

HOTEL SLON LJUBLJANA

KATEGORIJA «A»
Sodobno opremljene sobe -
Apartmaji Restavracija -
Restavracijske terase Sla-
ščičarna Dancing kavar-
na Zabavni program -
Aperitiv bar Razgledna
terasa Terasa za sončenje
Banketne in konferenčne
dvorane Citatnica Fri-
zerski salon Menjalnica -
Informacijska služba -
Tiskalska služba Podzemeljske
garáže - Lasten parkirni
prostor - Pristajališče za
helikopterje - Boks za pes-
- Hladilnica za divjačino.

SPORTSPORTSPORT

NOGOMET DANES

ALIGA	BLIGA	CLIGE
ATALANTA - ROMA De Robbio	CATANZARO - GENOA Monti	CRDA - TRIESTINA Barbaresco
PIRELLA - TORINO Varazzani	LIVORNO - VENEZIA Torelli	IVREA - TREVIGLIESE Da Casto
INTER - CATANIA Acernese	MANTOVA - ALESSANDRIA Vitullo	MARZOTTO - CREMONESE Simoncini G.
JUVENTUS - L. R. VICENZA Carminati	MODENA - MESSINA Di Tonno	MESTRINA - COMO Serafino
LAZIO - BOLOGNA Righi	MONZA - PISA Marchiori	PARMA - ENTELLA Valagussa
NAPOLI - BRESCIA Genel	POTENZA - PADOVA Nobilia	PIACENZA - SAVONA Cocina
SAMPDORIA - FOGGIA INC. Motta	REGGIANA - NOVARA Palazzo	RAPALLO - TREVISO Trinchieri
SPAL - MILAN Lo Bello	REGGINA - PRO PATRIA Bigi	SOLBIATESE - BIELLESE Bianchi
VARESE - CAGLIARI Angonese	TRANT - LECCO Verona	UDINESE - LEGNANO Ghetti

Autopromet Gorica

NOVA GORICA - Tel. 21044
opravlja kvalitetne, hitre in
varne prevoze potnikov in to-
vora doma in v inozemstvu.

Hotel JELOVICA - Bled
-A- KAT.

NOVOGRAJENI HOTEL Z VSEM SODOBNIM KONFORTOM
MEDNARODNA KUHNJA IN DOMAČE SPECIALITETE

«Hotel Mantova» Vrhnika
in restavracija Mocilnik

Vas lepo in poceni postrežeta

HOTEL SLON LJUBLJANA

HOTEL Z MODERNIM KONFORTOM • PRIZNANA
MEDNARODNA IN NARODNA RESTAVRACIJA • NOČNI
BAR Z MEDNARODNIM ARTISTIČNIM PROGRAMOM
• KAVARNA • SLAŠČICARNA • KLUBSKI IN
BANKETNI PROSTORI

Restavracija «ŠEMPETER»
Sempeter pri Novi Gorici tel. 21458

Vedno dobro pripravljene domače jedi in druge specialitete,
pristna vina in druge pijače.
V modernu preurejeni restavraciji vam bo prijetno.
Vsako nedeljo ples!

ZDRAVILIŠČE ROGAŠKA SLATINA

ZDRAVI BOLEZNI PREBAVIL ŽE PREKO 300 LET.
Vse informacije v zvezi z zdraviljenjem dobiti v
zdraviliško gostinskem podjetju, Zdravilišču ali pri
Turističnem društvu Rogaska Slatina.

Hotel BELLEVUE
LJUBLJANA - TEL. 31333

Prporočila cenjenim gostom do-
ma in mednarodno kuhinjo.
Terasa - Vrt - S terase lep
razgled na Ljubljano.

DOMAČI NOGOMET

Danes v Boljuncu
Breg-Cankar

SZ Bor sporoča, da bo no-
gometno srečanje 8. slovenskega
športnega tedna BREG -
CANKAR danes 3. t. m. ob
8. uri zjutraj na igrišču v Bo-
ljuncu.

Danes opoldne
Breg-Libertas

Danes bo v Boljuncu v okviru
mladinskega turnirja nogo-
metna tekma juniorskih enajst-
orčev Brega in Libertasa.

Danes v Nabrežini
Primorje-Romans

Danes ob 15. uri bo prva
tekma prvenstva II. amaterske
kategorije Primorje - Romans.
Srečanje bo na igrišču v Na-
brežini.

DANES V TRŽIČU

Vrazgretim okolju
CRDA-Triestina

Tržačani z dvakrat zmagovito postavo

Brez dvoma se bo danes Triestina znašla pred eno največjih ovir
v letošnjem prvenstvu C lige. Gostovala bo namreč v Tržiču, kjer
jo bodo skušali igrarici enajstorice CRDA odpraviti s porazom domov.
Če se jim bo to posrečilo, bomo videli že nočjo. Dejstvo pa je, da
sta si enajstorici več ali manj enakovredni, pa čeprav moramo do-
dati, da ima CRDA verjetno bolj učinkovit napad. Vedeti pa je tre-
ba, da bo danes vladala v obeh
tabornih precejšnja nervoza in ni
izključeno, da bo prav strah pri-
klenil obe enajstorici v tem dežel-
nem derbiju na neodločen rezultat.

Triestina, ki bo danes zjutraj od-
potovala v Tržič, bo nastopila v
postavi, ki je premagala Marzotto
in Ivrea in sicer: Colovatti, Cato-
nar, Ferrara, Sodar, Varglien, Del
Piccolo, Mantovani, Palcini, Miani,
Zerlin II. in Gentili. Pez in Dam-
brosi bosta sledila klubskim tova-
rišem kot rezervi.

Iz Tržiča pa javljava, da bo CR
DA nastopila s postavo: Sorato,
Ku, Trevisan, Tomlinovi, Valenti,
Cossar, Masat, Goleone, Ivo, Cicli-
tura, De Rossi.

Restavracija «ŠEMPETER»
Sempeter pri Novi Gorici tel. 21458

Vedno dobro pripravljene domače jedi in druge specialitete,
pristna vina in druge pijače.
V modernu preurejeni restavraciji vam bo prijetno.
Vsako nedeljo ples!

TURISTI, IZLETNIKI, OBIŠČITE GORNJE POSOČJE!

MEBLO
Irgovina s pohištvom
na drobno

NOVA GORICA - KIDRIČEVA ULICA 18

PROIZVAJAMO VSE VRSTE POHIŠTVA ZA IZVOZ V
NEMČIJO, FRANCIJO, ITALIJO IN DRUGE DRŽAVE

NUDIMO: spalne sobe, dnevne sobe, omare za garderobo
divane, naslanjače in znane žimnice na vzmeti
«JOGIS» več tipov.

IZKORISTITE 10% POPUST PRI VSAKEM NAKUPU V
TUJI VALUTI • PREVOZNI IN CARINSKI STROŠKI
SO V BREME KUPCA PO PREDPISIH NJEGOVE DR-
ŽAVE • SPEDIČIJSKE OPERACIJE IZVRŠIMO SAMI
• KUPUM IZ OBMEJENEGA PASU JAMČIMO DO-
STAVO NA DOM IN MONTAŽO

Ob nakupu pri nas boste prihranili, ker so naše cene ZNATNO
NIŽJE KOT INOZEMSKE.

PARK HOTEL GORICA

NOVA GORICA - TELEFON 21442, 21462

s svojimi obrati restavracija
kavarno - Prvorazredna kuhinja
Plus vsak večer cenen ponedelja

in KOLODOVRSKA RESTAVRACIJA
telefon 21010
gostilna ZVEZDA telefon 21233
ter gostilna PRI HRASTU

SPLOŠNA PLOVBA PIRAN

vzdržuje s svojimi tovorno-potniški-
mi ladjami:
redno linijo okoli sveta redno
linijo z Južno Ameriko redno li-
nijo z zahodno Afriko ter tudi
prevoze po vsem svetu z moder-
nimi transportnimi ladjami od
8.900 do 18.000 ton nosilnosti.
Za vse informacije se obrnite na
upravo podjetja:
«SPLOŠNA PLOVBA», Piran Z-
paničeva ul. 24 in na naše agente
po vsem svetu.
Telexi: 035-22, 035-23
Telegrami: Plovba Piran
Telefoni: 73-470 do 73-477

HOTEL «ZVEZDA» KOBARID

s sobami z eno in dvema poste-
ljinama, tekoča mrzila in topla
voda, centralna kurjava - skla-
pa 54 ležišč - Stropne s prvot-
vrstnimi vini; specialitete; so-
ška postrv in divjačina V pet
km oddaljenem Livku so prvot-
na stna smučišča, v Nadlazi pa
lepe kopeli. Cenjenim gostom
se prporočata za obisk.

GOSTINSKO PODJETJE «SIDRO» Piran, tel. 73-313

Prporočila ODLICNE SPECIALI-
TETE IN IZBRANE PIAČE V
VSEH SVOJIH OBRATIH.

BLED vabi

Hoteli ob jezeru, obnovljeni
blejski grad z restavracijo,
festivali, dnevna glasba in
ples, pravilne izletni-
ške točke in druga razvedrila ter colnarjenje po jezeru

HOTEL GALEB tel. 21605
RESTAVRACIJA «RIBA» 21182
KAVARNA «LOŽA» 21198
RESTAVRACIJA «TAVERNA» 21322

Prporočajo svoje gostinske usluge - Cene zmerne

Dr. ANTON GREGORČIČ
ANDREJ GABRŠČEK

Vsak po svoje sta Gregorčič in Gabršček delovala v smeri, ki sta si jo začrtavala že v času skupnega dela. Gabršček je bil ob tem bolj osebni in preveč vsestranski, v vsakem primeru manj idealen od Gregorčiča, ki mu že stan ni dovoljeval podvigov take vrste, kot je bilo na primer leta 1893 ustanovljenje Gabrščkovega zasebnega časopisa, založništvo in tiskarsko podjetje. To mu je prineslo sloves zelo spretnega knjigotlačarja med Slovenci in Gorici, pa po njegovi zaslugi po tej plati močno konkurirala večini slovenskim središčem tistega časa.

Prva svetovna vojna ju je našla še dalje na nasprotnih pozicijah, toda takrat so bile njune voditeljske vloge znatno zmanjšane. Gabršček se je moral umakniti mlajšim, Gregorčič pa je prejel «elekcijsko» od nadškofa Sedeja. Prepustimo

Gabrščku, da nam sam spregovori o njunem ponovnem zblinjanju: «Prišla je svetovna vojna, ki je na Dunaju v parlamentu približala oba dolgoletna nasprotnika. Veliko sva razpravljala in snovala bodočnost, ne omenivši niti z besedico tisto nečedno dobo, ki naju je ločila. In takoj po polomu stare monarhije me je povabil na svoje stanovanje v Londongasse, kjer sva sklenila, da nadaljujemo tam, kjer sva leta 1899 prenehala.

Oba sva bila enaki misli: da se pripravljajo primorskim Slovanom težki časi, ki nas morajo združiti v trdno falango, da se bomo kot en moč borili za - svoj narodni obstanek. Za spore in razkole med nami ni več mesta! Govorila sva, da se vrnemo čim prej domov in tu organiziramo složno delovanje vseh, ki bodo dobre volje.

Zal tega naročila nisva izvr-

šila. On je bil bolehen, odšel je nekam na štajersko, meni pa je bila določena naloga, da dokončam skrbno organizirano delo za naše - begince, ki se je osredotočevalo že od zime leta 1917 v «Osrednjem odboru za povratek beguncev in obnovo Primorja». Pa Gregorčič se je vrnil, a meni je večkrat očital, zakaj da jaz tega nisem storil, ko bi potem bilo marsikaj drugače v deželi! Zaupati je bil ljudem, o katerih se je bridko varal! To so bili novostrojari, ki jih je obsojal z najostrejšimi besedami. Se v septembru 1924 me je povabil k sebi in tu sem čul celo ploho težkih očitkov in ocen - o razdiralnem delu novostrojarske. Podrobnosti ne morem navajati, a je še drugih veljavnih prič, ki morejo enako meni potrditi njegovo bolelost vsled razkola, ki je narodu v nesrečo «Edinost» 7. 8. 1926.

Gregorčič je tudi še v Italiji ostal član deželnega odbora do njegove ukinitve in se potegoval za ohranitev deželne avtonomije, fašizem je še ta zadnji preostanek uničil in Gregorčič se je tudi zaradi tega polagoma umikal iz javnosti.

Le od daleč, kot neka siva eminenca, je spremljal politično pota Slovencev na Goriškem in Primorskem, sodeloval v strankarsko enotni grupaciji klerikalcev. Od nameravanih združitvi vseh političnih struk Slovencev pod Italijo je menil, naj bi se stede: «Gospodje, vi ste še mladi, jaz, ki imam izkušnje, vam povem, da s Tržačani ne boste izhajali. Ko sem bil mlad, sem tudi jaz bil z njimi, toda dolgo ni šlo, centralizem, omejenost in samovoljnost, s katero so hoteli odločati o važnih slovenskih vprašanjih, so onemogočili skupno delo. V strogo narodnih vprašanjih se lahko sodeluje, v vseh drugih pa je treba samostojnosti.» (Goriška straža, 8. 4. 1926).

Leta 1920 je Gregorčič ustanovil v Gorici «Narodno knjigarno» ter «Goriško Matico», zelo popularno knjižno podjetje. Te ustanove je pred smrtjo zapustil svojemu tiskarju Lukežiču, kar je bilo po mnenju «novostrojarske» Goriške straže: «največja in najusodnejša napaka v njegovem sicer koristnem in dolgem javnem delovanju» (12. 3. 1926).

Umrl je v Gorici po daljši

bolezni. Pogreb je bil prava slovenska manifestacija in med govorniki, ki so od odprtem grobu slavili njegovo življenjsko pot, je morda dr. Josip Vilfan najbolj kleno stisnil v nekaj besed karakteristično njegovega značaja in dela: «Realist in politik, narodnjak in čuhovnik, silovlati starček mladostnega duha... Naprednjak je služil svojemu narodu, a kot duhovnik, ne vkljub temu, nego, prav zato, mu je toliko bolj koristil. Izkušnost in preudarnost starosti ni upognila, nego je dvignila duševno moč.» (Goriška straža, 11. 3. 1925).

Gabršček je takrat odnos do Gregorčiča zavlil v spoštljivost in prijateljsko kontaktiranje. Živel je na Dunaju in tam ostal tudi še potem, ko je bilo vprašanje primorskih beguncev že rešeno. Na Goriško se ni več vrnil, njegova podjetja so bila uničena, prav tako kot je bilo uničenih in ukinitvenih vrsta slovenskih ustanov in organizacij Lukežiču, kar je bilo po mnenju «novostrojarske» Goriške straže: «največja in najusodnejša napaka v njegovem sicer koristnem in dolgem javnem delovanju» (12. 3. 1926).

Umrl je v Gorici po daljši

Goriškem v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja žšili v dveh zajetnih knjigah pod naslovom «Goriški Slovenci. Narodne, kulturne, politične in gospodarske črtice». Do zadnjega čila in delaven je pripravil podobno delo za Trst in Istro, se ukvarjal s publicističkim in deloval v organizacijah primorskih emigrantov. Omenimo, da se je do zadnjega potegoval za čast jugoslovanskega senatorja, a dosegel je po dolgih zapletljajih le skromno pokojnino. Leta 1938 je umrl v Ljubljani v 74 letu starosti, enako star kot dr. Gregorčič.

«Naravnost ganljiv prizor plemenitosti mišljenja in tistega čistega, neskravjenega in nesebičnega rodoljuba, ki vse potu zablja in odpušča, kadar koristi naroda to zahteva, sta podala pokojni blagi voditelj goriških Slovencev dr. Anton Gregorčič in Andrej Gabršček.» se glasi ocena, ki jo je prinesla tržaška «Edinost» (10. 3. 1926), a je strankarsko pobarvana in prirejena za trenutne politične potrebe. Nedvomno potrebuje to ali ono pojasnitev, ki jo najdemo ob sočasni konfrontaciji pozitivnih in negativnih posledic Gregorčičevega in Gabrščkovega dela in ob obširnejši analizi političnega okolja in ne nazadnje tudi v analizi njihovih osebnih značajev.

Gregorčič in Gabršček sta bila človeka izredno poudarjenih političnih ambicij, toda pri tem je bil Gabršček za razliko od Gregorčiča posvetni človek, kar mu je omogočalo preštrejšo podlago za uveljavljanje splošnih in strogo osebnih afirmacij. Prav zaradi tega je Gabršček prenaljal goriški in vseslovenski okvir ter je bil zapažen tudi v slovenskem javnem življenju, kot vnet pobornik «slovenske ideje» pri Slovencih. Bil pa je tudi Jugoslovancin in jugoslovancin je kazala tudi njegova publicistična dejavnost, po kateri je zaslovel in žel z njo večje in trajnejše uspehe kot pa z voditeljskim in aktivističnim delom za svojo stranko. Javno in zasebno delovanje je vplivalo in spodbujalo njegovo vsestranskost, ki je zato dobila vtis nedoslednosti, nedodelanosti in razbitosti ter v večji meri vplivala na pozitivni razvoj njegove osebnosti. Gabršček je v svoji osebnosti nosil politične in obenem zelo osebne pobude, ki so se najbolj kazale v izgra-

jevanju lastnih materialnih dobrin. Pozitivni pomen takih nagnjenj je predvsem in edino v osebni prizadetosti. V svojih spominih je Gabršček zapisal o dr. Gregorčiču, da «ni bil mož svetovnega formata, pač pa marljivo čebelica, ki je posila narodu medu in voska za vsakdanjo uporabo» (omejeno delo, str. 213). Isto potrdimo za Gabrščka, le da sam ni skrival takih teženj in celo menil, da bi njegova prisotnost v večjem akcijskem krogu odločilno vplivala na dogajanja. Oba sta v boju za doseg skupnega cilja doživljala uspehe in poraze, tako od strani nacionalnih kot od nasprotnikov v vrstah Slovencev samih. Svetovna vojna je velik del opravljene dela in uspehov uničila, a njih sled je dalje ostajala.

Kot vsaka osebnost, ki se je javno udeleževala, tako spremlja tudi Gregorčič in Gabršček vrsto negativnih potez v delu in značaju, vendar brez teh tudi ne bi bilo pozitivnega ustvarjanja, in prav zaradi tega se ju danes s hvaležnostjo spominjamo.

BRANKO MARUŠIČ
KONEC